

Kontroversielle emner i skolen

Undervisning i kontroversielle emner via uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder

Uddannelsespakke for lærere

Kontroversielle emner i skolen

Undervisning i kontroversielle emner via uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder

Uddannelsespakke for lærere

Faglig udviklingspakke til effektiv undervisning i kontroversielle emner udviklet i samarbejde med Cypern, Irland, Montenegro, Spanien og Storbritannien med bistand fra Albanien, Frankrig, Sverige og Østrig

De meninger, som kommer til udtryk i dette dokument, er forfatternes ansvar og afspejler ikke nødvendigvis Nordisk Råds officielle politik.

Publikationen er en oversat udgivelse af "Teaching Controversial Issues. Professional development pack for teachers" udgivet af Europarådet i 2015.

Denne udgivelse er et samarbejde mellem Nordisk Råd og Undervisningsministeriet 2017.

Layout: Presse- og Kommunikationssekretariatet,
Undervisningsministeriet

Oversættelse: Udenrigsministeriets Kompetencecenter, Udenrigsministeriet

Grafik: Henriette Mørk

ISBN nr.: 978-87-603-3153-4 (webudgave)

ISBN nr.: 978-87-603-3154-1 (trykt udgave)

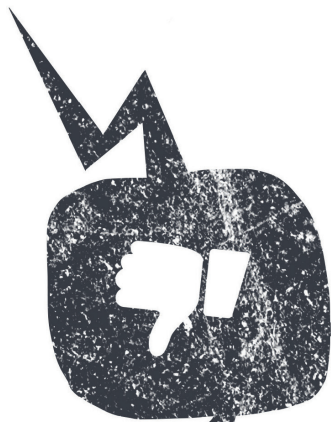
Alle henvendelser vedrørende reproduktion eller oversættelse af hele eller dele af dette dokument skal rettes til Direktoratet for kommunikation (F-67075 Strasbourg Cedex eller publishing@coe.int). Al anden korrespondance vedrørende dette dokument skal adresseres til Afdelingen for uddannelsespolitik – Direktoratet for demokratisk medborgerskab og deltagelse.

© Nordisk Råd, december 2017

Kontroversielle emner i skolen

Undervisning i kontroversielle emner via uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder

Uddannelsespakke for lærere

Indholdsfortegnelse

Tak til	7
Indledning	9
Del A. Afgrænsningsdokument – kortlægning af udfordringer og udvikling af kompetencer	13
Indledning	13
Formål	13
Baggrund	13
Strategi	14
Konteksten	14
Litteraturgennemgang	15
Hvad er kontroversielle emner?	16
Hvorfor skal man undervise i kontroversielle emner?	17
Hvad er udfordringerne?	18
Hvordan håndterer man disse udfordringer?	21
Hvilke undervisningstyper og -ressourcer findes der i øjeblikket?	25
Konklusioner	26
Anbefalinger	27
Bilag 1. lærerkompetencer til undervisning i kontroversielle emner	31
1. Personlige	31
2. Teoretiske	31
3. Praktiske	31
Referencer	32

Del B. Aktivitetsprogram	35
Aktivitetsprogrammet	35
Implementering af aktivitetsprogrammet	35
Resultater	35
Instruktørens rolle	36
Afsnit 1: Introduktion af kontroversielle emner	37
Afsnit 2: Undervisningsmetoder	38
Afsnit 3: Refleksion og evaluering	39
Afsnit 1: Introduktion af kontroversielle emner	39
Aktivitet 1.1: Indledning	39
Aktivitet 1.2: Stoleleg	41
Aktivitet 1.3: Figurtræ	43
Aktivitet 1.4: Varmt eller koldt?	44
Aktivitet 1.5: Bagagekontrol	46
Afsnit 2 – undervisningsmetoder	49
At tage udfordringen op	49
Aktivitet 2.1: Hvis side er du på?	50
Aktivitet 2.2: Perspektivskift	54
Aktivitet 2.3: Skolen i skovbrynet	56
Aktivitet 2.4: I andres sko	58
Aktivitet 2.5: Dialogcafé	60
Aktivitet 2.6: Forumteater	61
Afsnit 3 – Refleksion og evaluering	63
Trådene samles	63
Aktivitet 3.1: Snebold	63
Aktivitet 3.2: Timeplan	64
Aktivitet 3.3: Feedback	64
Aktivitet 3.4: Fantasitræ	65

Tak til

Projektpartnere

Cyprus Pedagogical Institute, Ministry of Education and Culture, Cypern

City of Dublin Education & Training Board Curriculum Development Unit, Irland

UNESCO Chair in Education for Democratic Citizenship and Human Rights, Montenegro

Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa, Spanien

Citizenship Foundation, Storbritannien (hovedpartner)

Redaktører af pakken – David Kerr og Ted Huddleston, Citizenship Foundation, Storbritannien

Forfattere til pakken

Elena Papamichael, Cyprus Pedagogical Institute, Ministry of Education and Culture, Cypern

Mary Gannon, CDET B Curriculum Development Unit, Irland

Bojka Djukanovic, UNESCO Chair in Education for Democratic Citizenship and Human Rights, Montenegro

Rosa Garvín Fernández, Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa, Spanien

David Kerr og Ted Huddleston, Citizenship Foundation, Storbritannien (hovedforfattere)

Associerede partnere

Institute for Development of Education, Albanien

Demokratiezentrum Wien, Østrig

Ministère de l'éducation nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche, Frankrig

Skolverket, Sverige

Indledning

Denne uddannelsespakke er et **fagligt udviklingsprogram** for lærere, og det har til formål at støtte og fremme undervisningen i kontroversielle emner i skolen i Europa.

Hvorfor er der brug for denne pakke?

At **lære at indgå i dialog** med mennesker, som har andre værdier end en selv, og at respektere dem, står helt centralt i den demokratiske proces, og det er afgørende for beskyttelsen og styrkelsen af demokratiet og fremme af en menneskerettighedskultur.

Alligevel har unge i Europa ikke altid mulighed for at drøfte kontroversielle emner i skolen, fordi lærerne mener, at der er **for store udfordringer forbundet med at undervise** i disse emner, f.eks. emner vedrørende ekstremisme, kønsbaseret vold, misbrug af børn eller seksuel orientering. Når unge ikke får mulighed for at give udtryk for deres bekymringer, ikke ved, hvad andre mener, eller må skaffe deres viden hos venner eller sociale medier, kan det føre til frustration eller forvirring omkring nogle af de store spørgsmål, som berører både lokalsamfundene og det europæiske samfund i dag. Uden hjælp fra skolen har de måske ingen pålidelige ressourcer til at **håndtere** disse emner konstruktivt og ingen til at vejlede dem.

Idéen til denne pakke opstod som følge af et ønske om mere **effektiv uddannelse** af lærerne i undervisning i kontroversielle emner fra politikere

og undervisere i en række europæiske lande.

Hvorfor nu?

Offentlig bekymring i kølvandet på en række højprofilerede hændelser med vold og social uro i forskellige europæiske lande har sammen med **nytænkning** inden for uddannelse for demokrati og menneskerettigheder været med til at gøre håndteringen af kontroversielle emner i skolerne til en **uddannelsesmæssig hastesag**.

For det første har hændelser som urolighederne i London i 2011, haddrabene i Norge i 2011 og angrebet på franske Charlie Hebdo i Paris i 2015 givet anledning til en gennemgang af den rolle, som skolerne spiller i de unges **moralske og menneskelige udvikling**, et krav, som har givet genlyd over hele Europa.

For det andet er der i de senere år sket et **skred** i de europæiske regler om uddannelse for demokrati og menneskerettigheder fra at være baseret på øvelser i skolebøger og teoretisk viden til et fokus på aktiv deltagelse og engagement med emner fra det **virkelige liv**. Der er voksende enighed om, at demokratisk medborgerskab, respekt for menneskerettighederne og interkulturel forståelse læres mere effektivt ved at **"gøre"** end ved at **"vide"**, dvs. indsamle viden. Derfor er læringsmålene for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder over hele Europa blevet åbnet

op for nye uforudsigelige og kontroversielle typer læringsindhold.

Hvad mener vi med "kontroversielle"?

Den forklaring, der har vist sig at være mest anvendelig i de europæiske lande, som deltog i pilotprojektet, er, at "kontroversielle emner" kan defineres som:

//

Emner, som vækker stærke følelser og skaber spændinger i samfundet"

De spænder lige fra det lokale til det globale, f.eks. fra opførelse af minareter til reduktion af udledningen af drivhusgasser. Bag nogle kontroversielle emner ligger en lang forhistorie, f.eks. de sekteriske skel mellem lokalsamfund i en række europæiske lande, mens andre som f.eks. islamisk radikalisering af unge er noget, der er opstået for relativt nylig.

De varierer også fra **sted til sted** og fra **tid til tid**. Kors i skolerne kan være et stærkt omdiskuteret emne i ét land, mens de er en accepteret del af livet i et andet – det samme er tilfældet med tosproget undervisning, betaling for vandforbrug eller islamiske tørklæder. Næsten ethvert emne kan til enhver tid gå hen og blive kontroversielt, og der opstår nye dilemmaer hver eneste dag.

Hvorfor er det en udfordring at undervise i kontroversielle emner?

Kontroversielle emner rummer **store konflikter** om værdier og interesser, og der er ofte **uenighed** om de bagvedliggende faktiske omstændigheder. De er ofte komplekse uden nogen nemme løsninger og svar. De vækker stærke følelser og skaber eller forstærker ofte splittelser mellem folk og fører til mistænksomhed og mistillid.

Vi ved, at det at åbne skolens fælles mål og læremidler til også at omfatte kontroversielle emner,

rejser nogle vanskelige **pædagogiske spørgsmål**, f.eks. hvordan man beskytter elever med andre baggrunde og kulturer, hvordan man modvirker modsætninger i klasseværelset. Det handler om at finde objektive strategier, så man ikke bliver beskyldt for at tage parti. Alt dette rejser spørgsmål om lærerens akademiske frihed, og hvilken rolle lærerens egne overbevisninger og værdier bør spille.

For **skoleledelsen** rejser dette en række spørgsmål om retningslinjer, f.eks. hvordan man støtter de lærere, som underviser i kontroversielle emner, hvordan man sikrer yderligere dialog på skolen, f.eks. via demokratiske former for skolestyring, hvordan man fremmer støttende skoleværdier, hvordan man garanterer undervisning af høj kvalitet, samt hvordan man imødekommer bekymringer fra forældre og andre uden for skolen.

Hvordan hjælper denne pakke?

Denne uddannelsespakke **adresserer udfordringerne** ved at undervise i kontroversielle emner. Der er tale om en omfattende pakke bestående af undervisningsmateriale og materiale til faglig udvikling.

Pakken skal hjælpe lærerne med at se værdien i at lade de unge diskutere kontroversielle emner samt udvikle lærernes selvtillid og kompetencer i forhold til at gøre de kontroversielle emner til en del af dagligdagen i skolen. Dette skal særligt ske:

- Ved at skabe "**sikre rum**", hvor eleverne kan udforske de emner, der optager dem, åbent og uden frygt
- Ved hjælp af **undervisningsstrategier** og -teknikker, der fremmer en åben og respektfuld dialog

Det er pakkens grundlæggende antagelse, at der **ikke findes nogen nemme løsninger**, og selvom det ikke er alle emner, der egner sig til alle aldersgrupper, så er der ikke nogen god grund til at undgå kontroversielle emner i skoler og klasseværelser.

Der er tværtimod al mulig grund til at tage fat på disse emner.

Hvordan er pakken udviklet?

Uddannelsespakken er udviklet i regi af Europa-Kommissionen/Europarådets pilotprojektordning "Human Rights and Democracy in Action". Inspiration og målsætninger er hentet fra Europarådets Charter om uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder, Europarådets Program for uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder samt Europa-Kommissionens Strategiske ramme for europæisk samarbejde inden for uddannelse (ET2020). Pakken trækker også på Europarådets arbejde inden for undervisning i historie, interkulturelle forhold og religion samt på ikke-voldelig konfliktløsning.

Pakken er afgrænset, udarbejdet og testet i pilotprojektet og er resultatet af arbejde udført af repræsentanter for en række forskellige europæiske lande. Den forener politik, praksis og forskning fra både inden for og uden for Europas grænser.

Hvem henvender den sig til?

Pakken henvender sig primært til **lærere**. Kontroversielle emner kan dukke op i alle faser af undervisningen, i alle skoletyper og inden for alle fagområder. Dermed er pakken relevant for lærere på **alle skoler** og i **alle fag** – lige fra 0. klasse til højere og videregående uddannelser og fra undervisning i samfundsfag over sprog til naturfag. Den er udarbejdet til brug i lærernes faglige udvikling og/eller under læreruddannelsen under vejledning af en erfaren instruktør.

Også **skoleledelsen** kan have gavn af pakken. Kontroversielle emner dukker ikke kun op i klasseværelset, men også i andre dele af skolen: på gangene, i kantinen, i skolegården og på lærerværelset.

Pakken er ikke tilpasset et specielt land, og den kan derfor bruges i **hele Europa**.

Hvad er pakkens strategi?

Pakken fremmer **åbenhed og samarbejde** i undervisningen med særlig fokus på **selvrefleksion** og **gennemtænkte, velbegrundede handlinger**. Lærerne opfordres til at reflektere over, hvordan deres personlige overbevisninger og værdier påvirker den måde, hvorpå de håndterer kontroversielt materiale.

De **faglige kompetencer**, som pakken er bygget op omkring, har **rødder** i **Europarådets kerneværdier** og **målsætninger** og kan inddeles i tre kategorier:

- Personlige, f.eks. selvrefleksion
- Teoretiske, f.eks. forståelse af dialogens betydning for demokratiet
- Praktiske, f.eks. undervisnings- og læringsstrategier

Hvordan er den opbygget?

Uddannelsespakken består af to hoveddele:

- Del A – Afgrænsningsdokument
- Del B – Aktivitetsprogram

Del A gennemgår en række publikationer fra forskellige lande både i og uden for Europa og præsenterer forskningsresultater samt pilotprojektets indledende resultater. Vi undersøger de vigtigste udfordringer ved at undervise i kontroversielle emner, foreslår forskellige måder, hvorpå man kan håndtere disse, samt identificerer de faglige kompetencer, det kræver at håndtere dem, samt kommer med anbefalinger til en række praktiske aktiviteter. Del B indeholder en beskrivelse af disse praktiske aktiviteter og indeholder samtidig en komplet vejledning til disse.

Hvordan bruges undervisningspakken?

Ideelt bør **hele** pakken bruges. De to dele hænger sammen og underbygger og forstærker hinanden. Men det er ikke absolut nødvendigt at bruge hele

pakken – pakken er så **fleksibel**, at den kan implementeres på forskellige måder.

Del A beskriver rationale bag undervisning i kontroversielle emner og forklarer, hvad der ligger til grund for valget af aktiviteter i aktivitetsprogrammet. Denne del kan læses før, under eller efter aktivitetsprogrammet.

Aktivitetsprogrammet i Del B er udformet således, at det udgør et kontinuerligt aktivitetsprogram for **to dage**, men det kan sagtens deles op i kortere moduler over flere dage. Endelig kan de enkelte aktiviteter også anvendes alene.

Hvordan passer undervisningspakken til skolens rolle i dag?

pakkens indhold, metoder og fleksibilitet stemmer godt overens med de krav, der stilles til undervisningen i dag. Fremfor alt bidrager den til at styrke uddannelsens betydning for Europarådets **kerneverdier** – demokrati, menneskerettigheder og retssikkerhed. Det er ønsket, at uddannelse skal danne et **bolværk** mod onde samfundskræfter som ekstremisme og radikaliserende af unge, fremmedfrygt og diskrimination, fjendtlig retorik, manglende tillid til politik og politikere samt de negative effekter af økonomiske stramninger.

Del A

Afgrænsningsdokument – kortlægning af udfordringer og udvikling af kompetencer

Indledning

Formål

At lære at **indgå i dialog** med mennesker, som har andre værdier end en selv, og at respektere dem, står helt centralt i den demokratiske proces, og det er afgørende for beskyttelsen og styrkelsen af demokratiet og fremme af en menneskerettighedskultur.

Men unge i Europa har ofte ikke mulighed for at drøfte kontroversielle emner i skolen, fordi disse emner betragtes som **for udfordrende til undervisning** i skolen, f.eks. emner, der vedrører ekstremisme, kønsbaseret vold, misbrug af børn eller seksuel orientering. Når unge ikke får mulighed for at give udtryk for deres bekymringer, ikke ved, hvad andre mener, eller må skaffe deres viden hos venner eller sociale medier, kan det føre til frustration eller forvirring omkring nogle af de store spørgsmål, som berører både lokalsamfundene og det europæiske samfund i dag. Uden hjælp fra skolen har de måske ingen pålidelige ressourcer til at **håndtere** disse emner konstruktivt og ingen til at vejlede dem.

Dette afgrænsningsdokument undersøger de **største udfordringer**, som lærerne står over for i

undervisningen i kontroversielle emner i europæiske skoler. Dokumentet kommer med forslag til, hvordan disse udfordringer kan håndteres. Det fokuserer især på metoder, der kan øge lærernes selvtillid og kompetencer i forhold til at undervise i kontroversielle emner både i klasselokalet og på tværs af hele skolen.

Disse forslag danner grundlag for udarbejdelsen af en ny **uddannelsespakke** til undervisning i kontroversielle emner. Denne pakke består af afgrænsningsdokumentet (Del A) og et aktivitetsprogram (Del B). Dette materiale skal være tilgængeligt og kunne bruges i hele Europa. Der er allerede gennemført vellykkede pilottest blandt lærere og instruktører i en række europæiske lande.

Baggrund

Afgrænsningsdokumentet er udviklet i regi af Europa-Kommissionen/Europarådets pilotprojektordning "**Human Rights and Democracy in Action**". Inspiration og målsætninger er hentet fra Europarådets Charter om uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder, Europarådets *Program for uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder* samt Europa-Kommissionens

Strategiske ramme for europæisk samarbejde inden for uddannelse (ET2020). Pakken trækker også på Europarådets arbejde inden for undervisning i historie, interkulturelle forhold og religion samt på ikke-voldelig konfliktløsning.

Afgrænsningsdokumentet skal derfor ses som et bidrag til at styrke **Europarådets kerneværdier** – demokrati, menneskerettigheder og retssikkerhed samt konceptet om uddannelse som et **bolværk mod onde samfundskræfter** som ekstremisme og radikalisering af unge, fremmedfrygt og diskrimination, fjendtlig retorik, manglende tillid til den politiske proces og politikere samt de negative effekter af økonomiske nedskæringer.

Dokumentet er afgrænset, udarbejdet og testet i pilotprojektet og er resultatet af arbejde udført af repræsentanter for en række forskellige europæiske lande.

Strategi

Afgrænsningsdokumentet har til formål at fremme åbenhed og samarbejde i undervisningen med særlig fokus på **selvrefleksion** og **gennemtænkte, velbegrundede handlinger**. Lærerne tilskyndes til at reflektere over, hvordan deres personlige holdninger og værdier påvirker den måde, hvorpå de håndterer kontroversielt materiale.

Dokumentet fremhæver også vigtigheden af at etablere "**sikre rum**" i klasseværelset og på skolen, således at eleverne åbent kan diskutere og debattere kontroversielle emner med støtte og hjælp fra lærerne. Sådanne miljøer hjælper eleverne til at håndtere forskelle, fjerne spændinger og tilskynder til ikke-voldelig konfliktløsning. De indbyder til selvrefleksion og til at lytte til andre, fremmer interkulturel dialog, giver minoriteter en stemme, opbygger gensidig tolerance og respekt og fremmer en mere kritisk tilgang til informationer, der modtages via medierne.

Konteksten

Offentlig bekymring i kølvandet på en række **højprofilerede hændelser** med vold og social uro i forskellige europæiske lande har sammen med **nytænkning inden for uddannelse for demokrati og menneskerettigheder** været med til at gøre håndteringen af kontroversielle emner i skolerne til en uddannelsesmæssig hastesag.

For det første har hændelser som urolighederne i London i 2011, haddrabene i Norge i 2011 og angrebet på franske Charlie Hebdo i Paris i 2015 givet anledning til en gennemgang af den rolle, som skolerne spiller i de **unges moralske og menneskelige udvikling**, et krav, som har givet genlyd over hele Europa.

For det andet er der i de senere år sket et skred i de europæiske regler om uddannelse for demokrati og menneskerettigheder fra at være baseret på øvelser i skolebøger og teoretisk viden til et fokus på **aktiv deltagelse og engagement** med emner fra **det virkelige liv**. Der er voksende enighed om, at demokratisk medborgerskab, respekt for menneskerettighederne og interkulturel forståelse læres mere effektivt ved at "**gøre**" end ved at "**vide**", dvs. indsamle viden. Derfor er læringsmålene for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder over hele Europa blevet åbnet op for nye uforudsigelige og **kontroversielle** typer læringsindhold.

At åbne læringsmålene for denne type emner rejser vanskelige **pædagogiske spørgsmål** for lærerne, herunder:

- Hvordan håndterer man modstridende **sandhedskrav** blandt eleverne, herunder om man skal vælge side – således at lærerne ikke føler sig kompromitteret, og eleverne ikke føler, at der er en skjult dagsorden?
- Hvordan **beskytter** man elever med andre baggrunde og kulturer eller elever, som selv er eller har familiemedlemmer, der er berørt af emnet

- således at eleverne ikke bliver flove, føler sig uretfærdigt behandlet eller fremmedgjort eller bliver udsat for chikane eller mobning?
- Hvordan **forhindrer** man **spændinger** og sikrer, at diskussioner ikke kører af sporet – således at kontrollen i klasseværelset bevares, og eleverne frit kan diskutere?
- Hvordan opmuntrer man eleverne til at **lytte til andres synspunkter** – således at eleverne lærer at respektere andre og deres mening?
- Hvordan håndterer man kontroversielle emner på en **objektiv måde** uden detaljeret baggrundsviden eller troværdige kilder inden for et emne – således at lærerne ikke føler sig kompromitteret eller risikerer beskyldninger om partiskhed eller inkompetence?
- Hvordan reagerer man på **uventede spørgsmål** om kontroversielle emner, og hvordan håndterer man **ufølsomme kommentarer** – således at lærerens integritet bevares, og andre elever ikke føler sig såret eller bliver fornærmet?

Det rejser også vanskelige spørgsmål i forhold til **skolens regler**, f.eks.:

- Hvordan skoleledelsen kan **støtte lærerne** i undervisningen i kontroversielle emner?
- Hvordan man håndterer det, når **diskussionen af kontroversielle emner breder sig** fra klasseværelset til gangene, legepladsen eller andre rum?
- Hvordan man udvikler og fremmer en **støttende demokratisk skolekultur** på tværs af skolen?
- Hvordan man **håndterer bekymringer fra forældre og andre** i lokalsamfundet eller i medierne i forhold til hensigtsmæssigheden i at undervise i sådanne emner i skolen og/eller de måder, hvorpå der undervises deri?

Næste afsnit undersøger, hvilke svar den voksende litteratur på området har på disse spørgsmål. Vi tager særligt udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- Hvad gør et emne "kontroversielt"?

- Argumenter for at undervise i kontroversielle emner
- Udfordringerne ved at undervise i kontroversielle emner
- Hvordan kan disse udfordringer mødes?
- Kvaliteten i og mulighederne for faglig uddannelse

Litteraturgennemgang

I løbet af de sidste 30-40 år er der kommet stadigt mere litteratur som anbefaler, at der undervises i kontroversielle emner i forbindelse med uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder. En del af denne litteratur består af **bøger** (f.eks. Berg et al., 2003; Claire & Holden, 2007; Cowan & Maitles, 2012; Hess, 2009; Stradling, 1984), **artikler i tidsskrifter** (f.eks. Ashton & Watson, 1998; Clarke, 1992; Dearden, 1981; Kelly, 1986; Soley, 1996; Wilkins, 2003) samt en stor del **praktiske vejledninger** og **onlineresourcer** for lærere (f.eks. Huddleston & Kerr, 2006; CitizED, 2004; Citizenship Foundation, 2004; Clarke, 2001; Crombie & Rowe, 2009; CD-VEC, 2012; Fiehn, 2005; LSN, 2006; Oxfam, 2006; Richardson uden årstal).

Forfatterne til disse publikationer er alle enige om, at undervisning i kontroversielle emner spiller en vigtig rolle i forberedelsen af unge borgere til at deltage i samfundet, især fordi det lærer dem, hvordan man indgår i en demokratisk dialog med folk, der har andre meninger end dem selv. Udviklingen af **elevernes diskussionsfærdigheder** er især i relation til følsomme, kontroversielle emner identificeret som en vigtig lærerkompetence i Europarådets værktøj om lærerkompetencer til uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder (Europarådet, 2009).

Det er også anerkendt, at lærerens kompetencer til at **udvikle elevernes evne til at tænke analytisk og kritisk**, f.eks. lære dem kildekritik, lære dem

at identificere partiskhed samt opmuntre dem til at **udvikle sproget**, spiller en vigtig rolle ved håndteringen af kontroversielle emner. Kvaliteten af diskussionerne i klasseværelset og på skolen er uløseligt forbundet med, hvor langt eleverne er kommet i sprogudviklingen (skrive-, tale- og lyttefærdigheder). Jo mere udviklede elevernes sprogfærdigheder er, jo lettere er det for dem at finde og systematisere informationer fra forskellige kilder, bruge informationer til at formulere klare og skarpe pointer og fremføre disse på en rolig og veltalende måde i diskussioner med andre. Jo mindre udviklet elevernes sprog er, jo større risiko er der for, at eleverne bliver overvældede af et spørgsmål og famler rundt i et hav af meninger. Det kan resultere i, at de kammer over or tyr til aggressivt sprog, når de føler, at de er ved at tabe en diskussion.

Hvad er kontroversielle emner?

Termen "**kontroversielle emner**" anvendes i forskellige betydninger i forskellige sammenhænge. Men forskellene er som regel ikke væsentlige. De synes at repræsentere forskellige variationer over de samme temaer snarere end radikalt forskellige underliggende begreber.

Den definition, som har vist sig at være mest anvendelig på tværs af de europæiske lande, som deltager i dette pilotprojekt, er, at kontroversielle emner kan defineres som:

"

Emner, som vækker stærke følelser og splitter samfund".

Kontroversielle emner beskrives typisk som aktuelle uoverensstemmelser eller problemer, som vækker stærke følelser, skaber modstridende forklaringer og løsninger baseret på alternative overbevisninger eller værdier og/eller modstridende interesser, og som derfor har en tendens til at splitte samfundet. Sådanne spørgsmål er ofte

meget komplekse og kan ikke løses blot ved hjælp af dokumentation.

Det er dog muligheden for, at kontroversielle emner vækker **stærke følelser**, både i og uden for klasseværelset, der oftest betragtes som den største udfordring i skolerne. For mange er det, der definerer kontroversielle emner, den politiske følsomhed. Dermed menes deres tendens til at vække offentlighedens mistanke, vrede og bekymring – blandt elever, forældre, skolepersonale, religiøse ledere, samfundsledere, offentlige myndigheder samt blandt lærerne selv¹.

Det kan være nyttigt at skelne mellem to typer kontroversielle emner: **Gamle konflikter** som f.eks. sekteriske splittelser og spændinger mellem forskellige grupper i en række europæiske lande, og **nyere konflikter**, som f.eks. den stigende bekymring for religiøs ekstremisme, vold, indoktrinering og radikaliserende af unge europæere eller stigningen i antal tilfælde af cybermobning og onlineidentitetstyveri. De to typer konflikter frembyder lignende udfordringer for lærerne, men med forskellig fokus. Gamle konflikter er en udfordring for lærerne i forhold til at få nye vinkler på emnet og finde noget nyt at sige uden at støde bestemte grupper eller individer fra sig. I forhold til de nyere konflikter er udfordringen, hvordan man skal reagere på elevernes spontane diskussioner, hvordan man kan finde pålidelige oplysninger om emnet og finde ud af, hvordan lærerne skal forholde sig.

Eftersom holdningerne ændrer sig, og **omstændighederne skifter**, kan det, som betragtes som kontroversielt den ene dag, virke relativt harmløst den næste, og noget, som er kontroversielt ét sted, behøver ikke nødvendigvis at være det andre steder. Tanken om statsfinansieret sundhedspleje er f.eks. meget kontroversiel i USA, men vækker ikke de store følelser i de europæiske lande². Det

1 Stradling (1984), p. 2.

2 Hess (2009).

er relativt let at adressere spørgsmål om seksualorientering og religiøse forskelligheder i nogle europæiske lande, mens disse emner er langt vanskeligere at håndtere i andre lande. På samme måde kan det, som betragtes som kontroversielt på én skole, eller sågar bare i én klasse, ikke være noget særligt problem i andre³.

Det er måske det, som er grunden til, at der ikke eller kun i ringe omfang er gjort forsøg på at **kategorisere** kontroversielle emner i forskellige typer. En undtagelse er dog Stradling (1984), som har udarbejdet en typologi, der er baseret på, hvorvidt en uoverensstemmelse drejer sig om:

- Hvad der er sket?
- Årsagerne til den aktuelle situation
- De ønskelige resultater, der skal arbejdes hen imod
- Den mest hensigtsmæssige fremgangsmåde
- Den pågældende handlings sandsynlige effekt⁴

Stradling (1984) trækker også en nyttig streg mellem spørgsmål, som blot er **overfladisk kontroversielle**, og spørgsmål, som i **deres natur er kontroversielle**. Førstnævnte kan i det mindste i princippet løses ved at se på diverse dokumentation. Sidstnævnte skyldes uoverensstemmelser, til grund for hvilke der ligger en fundamental overbevisning eller værdidomme, og de er langt sværere at håndtere⁵.

Hvorfor skal man undervise i kontroversielle emner?

Stradling (1984) opdeler begrundelserne for at undervise i kontroversielle emner i to typer: "produktbaserede" og "procesbaserede":

(a) Produktbaserede begrundelser

Ved de produktbaserede begrundelser ses emnerne som vigtige i sig selv, enten fordi de relaterer sig til "vor tids store sociale, politiske, økonomiske

eller moralske problemer", eller fordi de er "direkte relevante for elevernes liv"⁶. Det er en af de væsentligste årsager, som Crick-rapporten (1998) nævner, til at undervise i kontroversielle emner i Storbritannien:

*"... Kontroversielle emner er vigtige i sig selv, og at undgå at informere om dem og diskutere dem er at efterlade et stort og væsentligt hul i unge menneskers opdragelse og uddannelsesmæssige erfaring"*⁷.

Et lidt andet argument er, at det er vigtigt ikke blot at undervise i kontroversielle emner, fordi læringen i sig selv er vigtig, men også for at kompensere for de ensidige og forvirrende måder, hvorpå nogle emner præsenteres i medierne. Scarratt og Davison (2012) observerer således: "Massemediernes udvikling har i stigende grad udsat børn for følsomme emner, som kræver afmystificering og diskussion"⁸.

Medie- og informationskanalerne bliver stadig flere, og flere elever får adgang til dem i en ung alder. Derfor er dette argument endnu mere relevant i dag, end det var i 2007, da Scarratt og Davison (2012) kommenterede det.

(b) Procesbaserede begrundelser

Ved de **procesbaserede begrundelser** ses selve indholdet i de kontroversielle emner som værende mindre vigtigt end de kompetencer, diskussionen heraf giver i form af læring, holdninger og adfærd. Disse omfatter:

- **Fagrelaterede kompetencer** – f.eks. forståelsen af, at konflikter ikke er noget, man skal frygte, men en del af livet i et demokrati, evnen til at diskutere kontroversielle emner på en civiliseret og produktiv måde, strategier til at indgå i sådanne diskussioner, erkendelsen

3 Stradling (1984).

4 Stradling (1984), pp.2-3.

5 Stradling (1984), p. 2.

6 Stradling (1984), p. 3.

7 Crick-rapporten (1998), 10.4.

8 Scarratt og Davison (2012), p. 38.

af, at alles meninger er vigtige i et demokrati.⁹

- **Kompetencer, der går på tværs af læringsmål** – f.eks. sprog- og kommunikationsevner, selvtillid og samarbejdsevner¹⁰, evnen til at føre en avanceret dialog og evnen til avanceret tænkning¹¹, informationsbehandling, argumentation, forskning, kreativ tænkning og vurderingsevner.¹²
- **Demokratistyrkende kompetencer** – f.eks. øget politisk interesse¹³, respekt for demokratiske værdier, øget politisk engagement¹⁴, større kendskab til medborgerskab, øget interesse for at diskutere samfundsspørgsmål uden for skolen, større sandsynlighed, for at eleverne stemmer og engagerer sig i frivilligt arbejde som voksne.¹⁵

Hvad er udfordringerne?

Udfordringerne ved at undervise i kontroversielle emner falder for lærerne inden for de følgende fem hovedområder:

- (a) Undervisningsstrategi
- (b) Beskyttelse af elevernes følelser
- (c) Stemning og kontrol i klasseværelset
- (d) Manglende ekspertviden
- (e) Håndtering af spontane spørgsmål og kommentarer

(a) Undervisningsstrategi

At undervise i kontroversielle emner er noget helt andet end at undervise i et fastlagt pensum. Som lærer kan man ikke stå uden for et kontroversielt emne og nærme sig det med den akademiske distance, som man kan anvende i andre sammenhænge. Undervisnings- og læringsprocessen påvirkes altid af de holdninger og meninger, som lærerne og eleverne tager med sig ind i klassevæ-

relset. Man kan aldrig som sådan være neutral.¹⁶ Netop derfor har mange forskere betragtet **risikoen for partiskhed** som et af de store problemer ved at undervise i kontroversielle emner¹⁷, f.eks. Crick-rapporten (1998) PSHE Association (2013), Oxfam (2006). I nogle tilfælde er det ikke blot risikoen for, at læreren selv kan give udtryk for partiskhed, men også frygten for at blive anklaget for dette, som betragtes som et problem. Denne frygt forstærkes af den ansvarlighedskultur, som ofte kendetegner vore dages skole.¹⁸ Hess (2009) påpeger, at frygten oftest er ubegrundet, men at den af og til kan være helt berettiget. Hun nævner et eksempel på nogle lærere i New York, som fik en disciplinærstraf, og i enkelte tilfælde blev fyret, for at tage terrorangrebet den 11. september op som kontroversielt emne.¹⁹ Senere har skolernes tilsynsorgan i Storbritannien, Ofsted, kritiseret en række skoler, fordi de ikke gjorde mere for at forhindre eleverne i at gå ind på hjemmesider med indhold vedrørende islamisk islamisme i skoletiden, eller forhindre dem i at dele informationer med andre elever via sociale medier. Myndighederne betvivlede skolernes evne til at beskytte eleverne²⁰ og nedsatte deres bedømmelse fra "udmærket" til "utilstrækkelig".

Forskerne diskuterer ofte, hvilke undervisningsstrategier der kan **reducere risikoen for, at lærerne kommer til at fremstå som partiske eller bliver anklaget for partiskhed**, når de tager kontroversielle emner op. Især er det vigtigt, hvordan lærerne håndterer deres egne erfaringer og meninger, og om lærerne vælger at dele dem med eleverne. Tæt forbundet med dette er spørgsmålet om, hvordan lærerne håndterer elevernes erfaringer og me-

⁹ Hess (2009), p. 162.

¹⁰ Claire & Holden (2007).

¹¹ Wegerif (2003).

¹² Lambert & Balderstone (2010), p. 142.

¹³ Soley (1996).

¹⁴ Hess (2009), p. 31.

¹⁵ Civic Mission of Schools Report, citeret i Hess (2009), p. 28.

¹⁶ Stradling (1984).

¹⁷ F.eks. Crick-rapporten (1998), PSHE Association (2013), Oxfam (2006).

¹⁸ Clarke (2001).

¹⁹ Hess (2009), p. 25.

²⁰ Se f.eks. artiklen i avisen The Guardian, den 20. november 2014 på: <http://www.theguardian.com/education/2014/nov/20/church-england-school-john-cass-ofsted-downgraded-extremism>.

ninger, særligt når elever og/eller deres familie er direkte eller indirekte berørt af et kontroversielt emne.

Stradling (1984) identificerede fire relevante undervisningsstrategier²¹ i en række publikationer, som han senere supplerede med flere undervisningsstrategier.²² Disse er:

- **Neutral ordstyrer** – Læreren giver ikke udtryk for nogen personlige synspunkter eller holdninger, men leder alene debatten. Denne strategi reducerer risikoen for, at læreren påvirker eleverne på en upassende måde, men den kan være vanskelig at gennemføre i praksis, især når eleverne fremfører dårligt underbyggede synspunkter. Strategien kan af og til give bagslag og forstærke eksisterende holdninger og fordomme. Det har også været hævdet, at denne strategi kan få eleverne til at sætte spørgsmålstejn ved lærerens troværdighed.
- **Afbalanceret** – Læreren præsenterer eleverne for en række forskellige synspunkter på et emne. Dette gøres så overbevisende som muligt, dog uden at læreren afslører sine egne holdninger. Fordelen ved denne strategi er, at eleverne ser, at de kontroversielle emner har flere dimensioner, og de præsenteres for nye idéer og argumenter, som de ikke nødvendigvis var kommet frem til selv. Omvendt er ulempen, at man kan få det indtryk, at alle meninger er lige fornuftige og velbegrundede, ligesom denne strategi også kan føre til, at meget ekstreme holdninger præsenteres, hvorved eksisterende fordomme kan blive forstærket.
- **Djævelens advokat** – Læreren indtager bevidst det modsatte standpunkt af eleverne. Fordelen er, at mange forskellige synspunkter kommer til udtryk og bliver taget alvorligt. Ulempen er, at eleverne kan tro, at læreren rent faktisk har de synspunkter, som denne fremfører. Hvis læreren argumenterer alt for godt, kan det forstærke eksisterende fordomme.

- **Udtalt engagement** – Læreren afslører sine egne meninger i diskussionen af et emne. Fordelen er, at eleverne bliver bevidste om lærerens synspunkt og dermed kan tage højde for partiskhed. Eleverne lærer forskellige måder, hvorpå de kan reagere på kontroversielle emner. Ulempen er, at eleverne måske accepterer en mening, alene fordi det er lærerens personlige mening.
- **Allieret** – Læreren tager parti for en elev eller en gruppe af elever. Fordelen er, at svagere eller marginaliserede grupper på denne måde får en stemme, og at de lærer, hvordan man opbygger og udvikler argumenter. Ulempen er, at eleverne kan tro, at læreren blot bruger de pågældende elever til at give udtryk for sine egne meninger eller favoriserer visse elever.
- **Officiel linje** – Læreren støtter aktivt de synspunkter, som myndighederne har dikteret. Fordelen er, at undervisningen dermed får en officiel legitimitet, og at læreren beskyttes mod kritik fra myndighederne. Ulempen er, at eleverne kan få den opfattelse, at deres egne synspunkter og diskussioner ikke har nogen betydning, eftersom der kun er én mening, der tæller. Det kan ligeledes være vanskeligt for lærere, der har andre synspunkter end myndighederne, at anvende denne strategi, fordi de kan føle sig kompromitteret.

(b) Beskytte elevernes følelser

En anden udfordring ved at tage kontroversielle emner op er, at de kan have en **negativ indvirkning på elevernes følelser eller selvfølelse**.

Der er forskere, der mener, at **når lærerne opfordrer eleverne til at sige, hvad de mener om et emne**, så kan det opfattes, som om læreren "officielt" legitimerer ekstreme meninger og holdninger. Det kan medføre, at andre elever føler sig krænket, såret, chikaneret eller marginaliseret,

²¹ Stradling (1984), pp. 112-113.

²² F.eks. Crick-rapporten (1998), Fiehn (2005).

hvilket kan føre til fjendtlighed og splittelse både i og uden for klasseværelset.²³

Philpott et al. (2013) konstaterede, at en stor udfordring for mange lærere var **elevernes negative indstilling til hinanden**, når de diskuterede. Lærerne rapporterede, at eleverne ofte reagerede følelsesmæssigt og følte sig angrebet af de andre, fordi de tog de andre elevers kommentarer personligt. Dette var især tilfældet, når emnet var religion og interkulturelle spørgsmål.

Man kan også risikere, at eleverne føler sig **angrebet af læreren**, enten fordi læreren vælger at indtage et emne, som de føler, stiller dem i et dårligt lys, eller fordi de føler, at læreren stempler deres synspunkter som upassende eller "politisk ukorrekte". Philpott et al. (2013) nævner som eksempel en lærer, der fortalte om en elev, der nægtede at deltage i en diskussion om Islam, fordi hun følte, at læreren "var ude på at kritisere hendes religion". Dette er en voksende udfordring i mange europæiske lande, hvor befolkningen i både lokalsamfund og skoler, især i de større byer, er mere multikulturel og repræsenterer mange forskellige religioner.

Sådanne situationer kan få eleverne til at praktisere **selvcensur** eller helt **trække sig fra læringsprocessen**. Grunden kan være, at de trues eller mobbes til det, eller fordi de er bange for at blive stemplet som "politisk ukorrekte" eller helt blive udstødt af deres kammerater.²⁴

(c) Stemning og kontrol i klasseværelset

En tredje udfordring ved at undervise i kontroversielle emner vedrører **stemningen i klasseværelset og kontrol** og frygten for, at **diskussioner kører af sporet**. Stærke følelser fører let til modsætninger mellem eleverne, og fjendtlighed kan have en negativ indvirkning på både stemning og disciplin i klassen. Læreren frygter, at en konflikt mellem

eleverne eskalerer, og at læreren mister kontrollen. Dermed **undermineres lærerens autoritet**, og det svækker den fremadrettede relation mellem elever og lærer. Nogle lærere frygter også, at det kan skade deres faglige og personlige status, f.eks. hvis en diskussion kører af sporet for læreren, så vil dette sandsynligvis underminere den pågældende lærers autoritet i klassen i fremtiden. I ekstreme tilfælde kan kritik fra elever, forældre eller repræsentanter fra lokalsamfundet føre til, at myndighederne igangsætter en undersøgelse, der kan resultere i sanktioner over for læreren, i værste fald at denne mister sit job.

At skabe den rette stemning i klasseværelset og bevare kontrollen er især en udfordring for nyuddannede lærere og dem, der er under uddannelse til lærer. Derfor lægger vejledninger i undervisning i kontroversielle emner stor vægt på **behovet for forskellige strategier til at forhindre konfrontationer** i klasseværelset og til at forhindre, at diskussioner bliver for heftige eller spredt sig uden for klasseværelset.²⁵

Udfordringen med at bevare kontrollen i klasseværelset synes at være størst, når klassen skal diskutere. Dette er næppe overraskende, for det er altid vanskeligt at lede en diskussion selv under de bedste forhold. Vellykkede diskussioner kræver stor dygtighed fra lærerens side, grundig forberedelse samt konstant refleksion, en evne til at reagere fleksibelt og tænke hurtigt.²⁶

En anden udfordring, der dog fremhæves mindre hyppigt, er frygten for, at en diskussion kører af sporet, men ligeså vigtig er frygten for, at **diskussionen slet ikke kommer i gang**. Stradling (1984) observerer, at lærere, selv når det gælder emner, der ellers i samfundet plejer at fremkalde stærke modsætninger, ofte mødes med ligegyldighed. Det kan især være en udfordring, når der tages emner

²³ Crombie & Rowe (2009).

²⁴ Crombie & Rowe (2009).

²⁵ F.eks. CDVEC CURRICULUM DEVELOPMENT UNIT (2012).

²⁶ Huddleston & Rowe (2015).

op, hvor de forskellige synspunkter er så velkendte, at de hverken vækker elevernes eller lærerens interesse. En anden udfordring er, hvordan man som lærer reagerer på **fuldstændig enighed** i klassen.²⁷

(d) Manglende specialviden

Udfordringerne ved at undervise i kontroversielle emner forværrer ofte af, at emnerne er **komplekse og hele tiden forandrer sig**. Det stiller krav til lærernes viden, som lærerne normalt ikke møder i de almindelige fag. Ifølge Stradling (1984) vil det helt at forstå kompleksiteten i nogle af disse emner kræve "i hvert fald et vist kendskab til de involverede økonomiske, sociologiske, politiske, historiske og psykologiske faktorer".²⁸ Det er især en udfordring, når de **kontroversielle emner er aktuelle**. Sådanne aktuelle emner forandres hele tiden, og det kan derfor være vanskeligt for lærerne at forstå dem fuldstændigt, holde sig orienteret om dem eller forudse potentielle resultater. Stradling (1984) mener, at emner kan være så aktuelle, at det er vanskeligt at skaffe undervisningsmateriale, der redegør for konflikterne på en tilstrækkelig og passende afbalanceret måde, og de kilder, som lærerne har at arbejde med, er ofte "partiske, ufuldstændige og selvmodsigende".²⁹ Det er især en udfordring nu, hvor der findes så mange informationskanaler og sociale medier, der rapporterer om og kommenterer emnerne og endda ofte i realtid.

Clarke (2001) bemærker, at det ikke blot er kompleksiteten, men også manglende kendskab til emnerne, der ofte afskrækker lærerne fra at undervise i kontroversielle emner, f.eks. når et menneskerettighedsspørgsmål pludselig bliver aktuelt i en fjerntliggende del af verden, når en lærer fra en storby arbejder på en skole i en landsby og skal håndtere den udviklede landbrugspolitik i EU, eller når en lærer, der arbejder på en homogen, lille skole, skal tage emnet islamisk ekstremisme op.

Det kan være svært for lærerne, som jo er vant til at være ekspert i fagene, en som eleverne ser op til, at håndtere deres egen mangel på specialviden inden for kontroversielle emner.

(e) Håndtering af spontane spørgsmål og kommentarer

Endelig kan der ligge en udfordring i, hvordan man bedst håndterer **spontane kommentarer eller vanskelige spørgsmål** fra eleverne. Eleverne har konstant adgang til internettet og sociale medier på deres mobiltelefoner og bærbare computere. Derfor er det **umuligt at forudse**, hvilke spørgsmål eleverne kan finde på at stille, og hvordan de i givet fald påvirker de andre elever eller stemningen i klassen eller på skolen. I en undersøgelse, som blev publiceret i Philpott et al. (2013), nævnte lærerne dette som en af de største udfordringer for lærerne på dette område.

Hvordan håndterer man disse udfordringer?

De fleste er enige om, at der **ikke findes noget enkelt svar** på, hvordan man bedst håndterer de udfordringer, der er forbundet med at undervise i kontroversielle emner. Stradling (1984) siger f.eks.:

"Det er simpelthen **ikke muligt at opstille faste regler**, der kan anvendes i alle situationer, når det gælder undervisning i kontroversielle emner. Læreren må tage hensyn til den viden, de værdier og de erfaringer, som eleverne bringer med ind i klasseværelset, de undervisningsmetoder, der anvendes i andre timer, stemningen i klasseværelset ... samt elevernes alder og evner."³⁰

Eftersom forskellige forhold i klasseværelset kræver forskellige metoder og strategier, og der ikke er nogen garanti for, at en strategi, der fungerer over for én gruppe elever, også vil fungere over for en anden gruppe elever, er det, der er brug for, **lydhørhed over for sammenhængen og evnen til at være fleksibel**.

²⁷ Stradling (1984), p. 11.

²⁸ Stradling (1984), p. 3.

²⁹ Stradling (1984), p. 4.

³⁰ Stradling (1984), p. 11.

Litteraturen giver en række forskellige, praktiske forslag til, hvad dette kan betyde i praksis. De drejer sig f.eks. om:

- Lærernes selvbevidsthed og selvrefleksion
- Kendskab til, hvad kontroversielle emner er, og hvilke udfordringer der er forbundet med dem
- Viden om klassens og skolemiljøets sammensætning
- Evnen til at kunne anvende forskellige undervisningsstrategier
- Etableringen af en tillidsfuld stemning i klassen og opbakning fra en demokratisk skolekultur
- Præsentation af eleverne for rammer og strategier
- At undlade at påtage sig rollen som alvidende
- At lære eleverne at identificere partiskhed
- Evnen til at planlægge og lede diskussioner effektivt
- Evnen til at anvende specielle undervisningsstrategier
- At involvere kollegaer, elever og forældre

De enkelte af disse forslag diskuteres efterfølgende hver for sig.

(a) Lærernes selvbevidsthed og selvrefleksion

Lærerne skal være bevidste om, hvordan deres egne erfaringer med kontroversielle emner kan påvirke den måde, hvorpå de håndterer dem i klasseværelset. Særligt vigtigt er det, at lærerne **reflekterer** over deres egne overbevisninger og værdier, og hvordan disse påvirker den måde, hvorpå de møder og interagerer med eleverne, både enkeltvis og som gruppe. Det er især vigtigt i forhold til at kunne håndtere emnerne på en lydhør og forstående måde. En vigtig del af denne proces er at beslutte, hvordan man skal **afbalancere det private og det offentlige**. Selvom der er enkelte synspunkter, man ønsker at holde for sig selv, kan det af og til være en fordel at dele personlige erfaringer. Det kan føre til nye oplysninger om et emne, bidrage til at eleverne

får en større forståelse og andre perspektiver. En lærer, som har været udsat for cybermobning kan vælge at fortælle eleverne om det, for at eleverne bedre skal kunne forstå konsekvenserne. Læreren behøver ikke at gå i detaljer om mobningen.

(b) Kendskab til, hvad kontroversielle emner er, og hvilke udfordringer der er forbundet med dem

Det er også vigtigt, at lærerne forstår, hvad det betyder, at emner er kontroversielle, de udfordringer, der er forbundet med at undervise i dem, og at lærerne har realistiske forventninger til, hvad man kan opnå i klasseværelset. Vejlednings- og undervisningsmateriale giver ofte et overordnet billede af kontroversielle emner og fremhæver **fordelene** ved at inddrage dem i undervisningen, eller beskriver, hvordan forskellige undervisningsstrategier kan bidrage til at **undgå risici**. De lærere, som var med til at teste denne uddannelsespakke, bidrog med nyttig viden om, hvilke emner der betragtes som kontroversielle i de forskellige europæiske lande, og hvilke der er specielt kontroversielle i bestemte lande. Emner som ligestilling mellem kønnene, sundhed og seksualundervisning og racisme blev f.eks. defineret som kontroversielle i de fleste af de lande, der deltog i pilotprojektet, mens spørgsmålet om korruption blandt offentligt ansatte særligt var omdiskuteret i Albanien. Spørgsmål om EU's migrationspolitik var specielt kontroversielt i Storbritannien, mens endelig spørgsmålet, om borgerne skulle betale for deres eget vandforbrug, var "en varm kartoffel" i Irland.

(c) Viden om klassens og skolemiljøets sammensætning

Viden om **potentielle følsomme** emner både i de enkelte klasser og på skolen som helhed samt i lokalsamfundet og ligeledes, om et eventuelt standpunkt fra myndighedernes side er en forudsætning for at forstå, hvornår et emne kan være kontroversielt, og hvordan man bedst håndterer det. Hess (2009) fandt i sine undersøgelser om

mangfoldighed i klasseværelset, at der var større forskelle i elevernes egne synspunkter og på tværs af eleverne, end man umiddelbart skulle tro.

Under udarbejdelsen af denne uddannelsespakke blev de deltagende lande opfordret til at tage udgangspunkt i det, som betragtes som kontroversielt i de enkelte lande, og udforme aktiviteterne på den baggrund. Lærerne i Storbritannien drøftede f.eks., hvordan de skulle håndtere visse politiske partiers fjendtlige holdning til immigration, særligt når den fik næring af provokerende rapportager i medierne, i Spanien var et af de kontroversielle emner den høje arbejdsløshed blandt unge som følge af den økonomiske recession, i Albanien var skatteunddragelse særligt kontroversielt, mens det i Cypern og Irland var håndteringen af samfundets modstridende holdninger til seksualundervisning, der var problematisk.

(d) Evnen til at kunne anvende forskellige undervisningsstrategier

Evnen til at kunne anvende forskellige **undervisningsstrategier** og vide, hvornår og hvor de i praksis bør anvendes, betragtes som særligt vigtig, både som middel til at reducere risikoen for at fremstå partisk og som en måde at åbne eleverne op for nye idéer og værdier. Lærerne skal sætte sig ind i de forskellige strategier, deres respektive fordele og ulemper samt de omstændigheder, hvorunder de hver især bedst anvendes. De fire strategier, som Stradling et al. (1984) foreslår – dvs. "neutral ordstyrer", "afbalanceret", "djævelens advokat" og "udtalt engagement" – går igen i forskellige variationer i adskillige efterfølgende publikationer. Endnu to strategier er for nylig kommet til: "allieret" og "officiel linje". Det nævnes også, at det kan være en fordel for læreren at fortælle eleverne, hvilke metoder der anvendes samt begrundelserne for valget af metode.³¹

³¹ Crombie & Rowe (2009), p. 9.

(e) Etableringen af en tillidsfuld stemning i klassen og opbakning fra en demokratisk skolekultur

Litteraturen fremhæver stemningen i klasseværelset og på skolen – det, som ofte kaldes "en demokratisk skolekultur" – som særligt vigtig. Der skal være en stemning af åbenhed og tolerance³², hvor der eksisterer "ærlighed og tillid mellem underviser og elever"³³, og hvor "eleverne ikke er bange for at give udtryk for fornuftige meninger, selvom disse strider mod lærerens eller de andre elevers mening"³⁴. Etableringen af **etiske regler** eller **klasse-/skoleregler** for, hvordan eleverne skal opføre sig, når der opstår uenighed om et emne, betragtes som afgørende for at skabe en sådan stemning. Der er altså tale om en form for **spilleregler** for diskussioner³⁵. Sådanne regler fungerer oftest bedst, når eleverne selv er med til at udarbejde dem, når de er hængt op i klasseværelset, så alle kan se dem, og når de betragtes som et igangværende arbejde og gennemarbejdes og revideres løbende.³⁶

(f) Præsentation af eleverne for rammer og strategier

Udover at det er vigtigt at skabe den rette stemning, mener forskerne også, at eleverne skal vænnes ikke blot til reglerne for en demokratisk diskurs, men også til den type analytisk fremgangsmåde, som kræves, når man står over for kontroversielle emner. Dette indebærer, at eleverne præsenteres for begrebet "demokrati" og den kendsgerning, at forskellige individer og grupper er fundamentalt uenige om, hvilken type samfund de ønsker.³⁷ Eleverne skal ligeledes have en "**begrebsmæssig ramme**", der kan hjælpe dem med at analysere uoverensstemmelser i samfundet,³⁸ ligesom behovet for tolerance og vilje til at løse uoverensstemmelser gennem diskussion og debat (og i

³² Crombie & Rowe (2009), p. 8.

³³ ACT (2013).

³⁴ Crick-rapporten (1998), 10.9.

³⁵ F.eks. ACT (2013).

³⁶ F.eks. Crombie & Rowe (2009).

³⁷ Crombie & Rowe (2009).

³⁸ Stradling (1984), p. 5.

sidste ende i stemmeboksen) og ikke med vold skal anerkendes.³⁹ Dette indebærer også, at eleverne skal lære "strategier til at indgå i" diskussioner.⁴⁰

(g) At undlade at påtage sig rollen som alvidende

Eftersom mange kontroversielle emner er komplekse, bør lærerne, i det mindste i visse tilfælde, undgå rollen som "alvidende ekspert" og i stedet anvende **problembaserede undervisningsmetoder**.⁴¹ Lærers rolle bliver da i højere grad at være ordstyrer og forsøge at få eleverne til at undersøge og debattere, opmuntre dem til samspil ved at stille spørgsmål til hinanden og bidrage med relevant materiale, idéer og argumenter, når der er brug for dette. Clarke (2001) har f.eks. en strategi for undervisning i kontroversielle emner i fire trin, der giver eleverne mulighed for at se et spørgsmål fra forskellige vinkler og vurdere det. Disse fire trin er: "Hvad handler spørgsmålet om?", "Hvad er argumenterne?", "Hvad forudsættes der?" og "Hvordan manipuleres argumenterne?" Stradling (1984) identificerer fire færdigheder eller måder at gribe emner an på, som eleverne kan anvende på alle emner og spørgsmål. Disse er "kritisk granskning af information og beviser", "stille ubehagelige spørgsmål", "genkende retorik" og "dyrke tvivl".⁴²

(h) At lære eleverne at identificere partiskhed

En række publikationer fremhæver fordelene ved at lære eller opøve eleverne i at identificere partiskhed, både i forhold til at lære dem at **analysere emner mere kritisk**, men også for at undgå partiskhed eller risikere anklager om partiskhed.⁴³ Crombie & Rowe (2009) mener f.eks., at lærerne bør opfordre eleverne til at blive eksperter i at identificere partiskhed. De bør lære at skelne mellem meninger og fakta og genkende følelsesladet sprog og rygter i medierne.

39 Crombie & Rowe (2009)

40 Hess (2009), p. 62.

41 Stradling (1984), p. 4.

42 Stradling (1984), pp. 115-116.

43 F.eks. Crick-rapporten (1998).

(i) Evnen til at planlægge og lede diskussioner effektivt

Diskussioner i klasseværelset er den mest udbredte måde at håndtere kontroversielle emner på. Derfor er det vigtigt, at lærerne har **tilstrækkelige kompetencer i forhold til at planlægge og lede diskussioner**. Det indebærer, at læreren sætter tid nok af til forberedelser, f.eks. til at identificere og undersøge baggrunden for et emne,⁴⁴ og ikke bruger en debat som en måde at udforske et emne på, men som afslutning på en række idéudviklende aktiviteter for eleverne, f.eks. rollespil, drama, simuleringer mv.⁴⁵ Det indebærer også, at læreren udarbejder gennemtænkte spørgsmål, stimulerer eleverne til at komme i gang,⁴⁶ samt mestrer teknikker til at kontrollere diskussioner, der kører af sporet, f.eks. ved at tage en timeout.⁴⁷

Ifølge en del litteratur kan man kontrollere en diskussion ved hjælp af en **struktureret fremgangsmåde**. Hess (2009) har f.eks. undersøgt fordele og ulemper ved tre forskellige fremgangsmåder: "borgermøde", "seminar" og "diskussion af samfundsspørgsmål". Crombie & Rowe (2009) anbefaler lærere at lære eleverne at diskutere og debattere fra grunden. Eleverne kan ikke forventes at diskutere meget kontroversielle emner, før de har lært de grundlæggende teknikker anvendt på mere trygge emner.⁴⁸

(j) Evnen til at anvende specielle undervisningsteknikker

Udover de generelle undervisningsstrategier, der er egnede til undervisning i kontroversielle emner, kan lærerne have behov for specielle metoder til at håndtere **specielle udfordringer**, f.eks. stærkt følelsesladede diskussioner, polarisering af meninger, udtryk for ekstreme fordomme, absolut enighed, ligegyldighed osv. Stradling (1984) præsenterer

44 Claire & Holden (2007).

45 Stradling (1984).

46 Huddleston & Rowe (2015).

47 Crombie & Rowe (2009), p. 10.

48 Crombie & Rowe (2009), p. 10.

fire metoder til at håndtere dette. Han har i senere publikationer udviklet disse yderligere.⁴⁹

- **Distancering** – Læreren anvender analogier og paralleller – geografiske, historiske eller opdigtede – når et emne er særligt følsomt i klassen, på skolen eller i lokalsamfundet.
- **Kompenserende** – Læreren præsenterer nye informationer, idéer eller argumenter, når eleverne giver udtryk for urokelige meninger på grund af uvidenhed, når et mindretal bliver chikaneret af flertallet, eller hvis der hersker absolut enighed.
- **Empatisk** – Læreren introducerer aktiviteter, som kan hjælpe eleverne med at se et emne fra en andens synspunkt, særligt hvis der er tale om en gruppe, som er upopulær hos nogen eller hos alle elever, hvis emnet indeholder fordomme eller diskrimination over for en bestemt gruppe, eller hvis emnet ligger fjernt fra elevernes liv.
- **Udforskende** – Læreren lader eleverne arbejde problembaseret, når et emne ikke er klart defineret eller specielt kompliceret.

Senere er de følgende to metoder kommet til:

- **Afpersonaliseret sprog** – Læreren bruger et samfundsrettet sprog snarere end et personrettet, når emnet introduceres – f.eks. erstattes "dig" eller "dine" med "os", "vores", "nogen" eller "samfundet", når læreren taler til eleverne. Dette er særligt nyttigt, hvis nogen (eller alle) er personligt berørt af et emne eller føler sig særligt udsat.⁵⁰
- **Engagerende** – Læreren bruger personligt relevant eller på anden vis stærkt engagerende materiale eller aktiviteter, når eleverne er ligeglade og ikke giver udtryk for nogen meninger eller følelser i forhold til et emne.⁵¹

49 F.eks. Fiehn (2005), ACT (2013).

50 F.eks. CDVEC CURRICULUM DEVELOPMENT UNIT (2012).

51 Fiehn (2005).

(k) At involvere kollegaer, elever og forældre

Generelt har litteraturen ikke meget at sige om initiativer uden for selve klasseværelset. Men der er dog undtagelser. Stradling (1984) fremfører idéen **teamundervisning** som en måde at håndtere særligt komplicerede emner. Forslaget går ud på, at forskellige lærere kan arbejde på forskellige aspekter af et emne. Claire & Holden (2007) mener, at undervisningen i kontroversielle emner er mere effektiv, når den deles mellem flere, og anbefaler **samarbejde mellem lærere, elever og forældre**. Litteraturen foreslår også, at man kan anvende eksterne gæstetalere og/eller organisationer, der har erfaring inden for et bestemt kontroversielt emne og kan tale direkte til eleverne.

Hvilke undervisningstyper og -ressourcer findes der i øjeblikket?

Der findes en del publikationer om uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder, som handler om undervisning i kontroversielle emner. Disse er til dels udarbejdet til lærere og indeholder en generel introduktion til demokrati og undervisning i menneskerettigheder. De indeholder som regel et særligt afsnit om kontroversielle emner.⁵² Der findes også publikationer, som særligt handler om kontroversielle emner.⁵³ Enkelte af disse materialer er udarbejdet enten til selvstudie⁵⁴ eller til brug af instruktører.⁵⁵ **Men kun et fåtal af disse publikationer er alment kendte, og få bruges uden for de respektive oprindelseslande**, som hovedsageligt er USA, Storbritannien og Irland.

Den lille mængde empirisk forskning, der findes, tegner et ganske godt billede af en udbredt opfattelse hos lærerne af, at den uddannelse, de får i at undervise i kontroversielle emner, enten er **mangel-**

52 F.eks. Huddleston & Kerr (2009), Wales & Clarke (2005), ACT (2013).

53 F.eks. Hess (200), Claire (2001), Citizenship Foundation (2004).

54 CDVEC CURRICULUM DEVELOPMENT UNIT (2012), ACT (2014), ACT (2014) Clarke (2001).

55 F.eks. Fiehn (2005).

fuld eller ikke-eksisterende. Oulton, Dillon og Grade (2004) rapporterede, at "langt hovedparten" af de 200 lærere i grundskolen og gymnasiet, som blev interviewet i England, mente, at de ikke havde tilstrækkelig uddannelse og ikke var blevet vejledt godt nok i, hvordan de skulle undervise i kontroversielle emner, enten via de nationale fælles mål eller deres skoler. Philpott et al. (2013) interviewede lærere i USA, og her mente lærerne, at hverken deres læreruddannelse eller deres skoler havde forberedt dem tilstrækkeligt til at undervise i kontroversielle emner. En sagde, at det at undervise i kontroversielle emner "nærmest var som at famle rundt i blinde". Alle mente de, at lærerne burde undervises langt mere i disse emne

Konklusioner

Litteraturen viser tydeligt, at de potentielle **fordele** ved at undervise i kontroversielle emner er væsentlige og vidtrækkende, og at det er vigtigt at undervise i kontroversielle emner for at opnå en effektiv uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder i moderne samfund både i Europa og andre lande.

Det er også klart, at det er udfordrende at introducere kontroversielle emner, som folk har stærke meninger om. Det er **udfordrende** både for lærerne og for skolen som helhed. Mange er urolige for, hvilken effekt undervisningen kan have på elever, forældre og andre interessenter, for risikoen for upartiskhed, eller for at lærerne påvirker eleverne på en upassende måde, for emnernes komplicerede og konstant foranderlige beskaffenhed, samt for at lærerne ikke har nok, og ulige fordelte, ressourcer til rådighed. Dette fører til, at skolerne ikke tager vigtige emner op, og lærerne får aldrig rigtig udviklet ekspertise i at undervise i kontroversielle emner.

De fleste er enige om, at der ikke findes én rigtig løsning, som kan fjerne alle betænkeligheder. I stedet må de adresseres hver for sig. Derfor har

forskere foreslået **forskellige undervisningsstrategier** – både overordnede tilgange til, hvordan man håndterer kontroversielle emner generelt og individuelle strategier til bestemte situationer. Disse undervisningsstrategier har stor betydning for lærernes faglige udvikling. Men i øjeblikket er **lærernes muligheder for at modtage uddannelse i disse strategier både på læreruddannelsen og i form af efteruddannelse ekstremt begrænsede. Uddannelsesmateriale er også begrænset.** Der er produceret en mindre mængde materiale, primært i Storbritannien, Irland og USA. Disse ressourcer er i sig selv ekstremt nyttige, og giver et godt billede af, hvad man kan opnå, men der er få, der har kendskab til materialets eksistens uden for de respektive oprindelseslande. Det er heller ikke sikkert, at fremgangsmåderne umiddelbart kan overføres fra land til land. De synes f.eks. at forudsætte, at der allerede findes en skolekultur, som understøtter en åben og upartisk debat; noget som ikke er tilfældet alle steder i Europa. Desuden udgør de fortsat dominerende traditionelle lærerstyrede undervisningsformer og en læringskultur, som forbyder, at man giver udtryk for andre meninger og argumenter, endnu en udfordring for undervisningen i kontroversielle emner. Særligt sidstnævnte udfordring er knap nok berørt i litteraturen. Litteraturgennemgangen har vist, hvordan de ressourcer, der allerede eksisterer, kan være en rig kilde til idéer og aktiviteter, når man skal udvikle undervisningen i kontroversielle emner i Europa.

Der er en række andre forhold, som ikke synes at være blevet tilstrækkeligt behandlet i litteraturen eller tillagt tilstrækkelig betydning. For det første synes det ikke at være tilstrækkeligt gennemtænkt, hvordan kontroversielle emner kan introduceres i læremidlerne på en **systematisk måde**. Der synes heller ikke at være tænkt på, hvordan eleverne kan lære selv at genkende kontroversielle emner. Der er gjort meget ud af lærernes behov for at forstå, hvad et kontroversielt emne er, og

hvordan det bør håndteres i skolen, men der er ikke gjort meget ud af elevernes tilsvarende behov for at forstå selv samme koncept – dog muligvis med undtagelse af Stradling (1984). Ifølge Europarådets program for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder er det at undervise "gennem" og "for" kontroversielle emner behandlet ganske detaljeret, men tanken om at undervise "om" kontroversielle emner berøres næsten ikke. En etablering af **kontroversielle emner som et abstrakt begreb** ville ikke blot hjælpe eleverne med at genkende disse emner i virkeligheden og vide, hvordan de skal reagere på dem, men det vil også gøre, at emnerne afpersonaliseres, hvorved det bliver tryggere at undervise i dem.

For det andet findes der **kun få konkrete anbefalinger**, som lærerne kan bruge i forskellige situationer, selvom man ofte drøfter, hvordan lærerne skal håndtere elevernes spontane spørgsmål og kontroversielle kommentarer.

For det tredje får lærerne ingen tydelige anbefalinger om, hvorvidt de skal dele deres egne meninger med eleverne eller ej. Fordelene og ulemperne ser ud til at være jævnbyrdigt fordelt. Det betyder, at lærerne ofte står **uden tydelige retningslinjer** eller handlingsstrategier.

For det fjerde har litteraturen ikke set på, hvordan skolerne kan udvikle en **strategi for hele skolen** til undervisning i kontroversielle emner, dog med undtagelse af enkelte forslag om at involvere andre lærere, forældre eller medlemmer af lokalsamfundet. Skoleledernes betydning i denne forbindelse, og hvordan de kan støtte lærerne i klasseværelset, har heller ikke været et tema.

For det femte nævnes det ofte, at lærerne skal have **tilstrækkelig viden og forståelse for emnerne** for at kunne håndtere dem effektivt i klasseværelset, men der kommer sjældent forslag til, hvordan de kan skaffe sig den nødvendige, grundlæggende

viden om aktuelle emner. Heller ikke denne uddannelsespakke indeholder faktuelle oplysninger om en række kontroversielle emner, der kan være aktuelle i forskellige europæiske lande, men den indeholder dog forslag til forskellige aktiviteter, der kan hjælpe lærerne til at opbygge denne viden via teamundervisning og/eller brug af eksterne eksperter.

Endelig ser der ikke ud til at være gjort noget systematisk forsøg på at identificere, hvilke **nøglekompetencer** det kræver at undervise i kontroversielle emner. En grund kan være, at hver situation er forskellig fra de andre, og at der formentlig ikke findes én metode, som vil kunne anvendes i alle situationer. Men fraværet af en liste med kompetencer, der kræves til undervisning i kontroversielle emner, gør det umuligt at planlægge kompetenceudvikling eller komme med anbefalinger til, hvordan lærerne bedst håndterer disse emner. Selvom det ikke er muligt at kategorisere emnerne, er det dog muligt at identificere de udfordringer, som lærerne møder, f.eks. fjendtlighed mellem elever, udtryk for fordomme eller mistænksomhed over for eksterne interessenter. Stradling (1984) kalder disse "klasseværelsedilemmaer".⁵⁶ Ved at se på, hvad det kræver at løse disse dilemmaer, både de generelle og de mere specifikke, er det muligt at nå frem til en række kompetencer, som kan ligge til grund i læreruddannelsen eller lærernes videreuddannelse. Bilaget (bilag 1) til dette afgrænsningsdokument er en liste med forslag til sådanne kompetencer.

Anbefalinger

På baggrund af ovenstående konklusioner er følgende anbefalinger udarbejdet:

- Undervisning i kontroversielle emner skal være et prioriteret område i læreruddannelsen med henblik på uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder, både for nye og allerede uddannede og erfarne lærere.

⁵⁶ Stradling (1984), p. 113.

- Kompetenceudviklingen skal så vidt muligt bygge på eksisterende uddannelsesmateriale.
- Uddannelsesmateriale skal være anvendeligt og tilgængeligt i alle de europæiske medlemsstater og for alle niveauer, skoletyper og lærere, uanset fag.
- Kompetenceudviklingen skal først og fremmest være rettet mod lærerne. Kompetenceudvikling for skoleledelsen er også vigtig, men denne kan finde sted separat senere.
- Kompetenceudviklingen bør omfatte alle nøglekompetencer – personlige, teoretiske og praktiske – dvs. de, som er nævnt i bilag 1.
- Kompetenceudviklingen bør starte på et helt grundlæggende niveau, således at der ikke forudsættes nogen erfaring med at arbejde med disse kompetencer – videregående uddannelse kan altid tilbydes senere.
- Kompetenceudviklingen bør også omfatte praktiske metoder, som det eksisterende materiale ikke behandler i dybden, f.eks. udvikling af konceptet (dvs. undervise "om", i modsætning til "gennem" eller "for") kontroversielle emner for eleverne, metoder til at håndtere spontane spørgsmål og kommentarer, samt det grundlag hvorpå lærerne beslutter, om de skal give deres egne meninger til kende over for eleverne eller ej.
- En strategi for hele skolen og deltagelse af eksterne interessenter i undervisningen i kontroversielle emner er vigtig, men bør ligeledes gemmes til senere i uddannelsen.
- Man bør overveje at udvikle et uddannelseskursus bestående af flere moduler, hvor f.eks. første modul er et grundlæggende kursus for lærere, andet modul er for skoleledere og vedrører en strategi for hele skolen. Det tredje modul kan henvende sig til forældre og andre interessenter, mens et fjerde kan være for eleverne osv.

Bilag 1

Lærerkompetencer til undervisning i kontroversielle emner

1. Personlige

- Læreren skal være bevidst om sine egne overbevisninger og værdier, og hvordan disse er blevet formet gennem personlige erfaringer og selvrefleksion, samt hvordan de kan påvirke undervisningen i kontroversielle emner.
- Læreren skal være bevidst om og reflektere over fordele og ulemper ved at afsløre egne overbevisninger og værdier over for eleverne og have fastlagt klare personlige retningslinjer for dette på baggrund af fordelene for eleverne og egen følelse af personlig integritet.

2. Teoretiske

- Læreren forstår, hvordan dilemmaer opstår, og hvordan de håndteres i et demokrati, herunder den rolle som den demokratiske dialog og fredelig konfliktløsning spiller i denne forbindelse.
- Læreren forstår, hvilken betydning undervisningen i kontroversielle emner har for elevernes uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder, herunder undervisningens formål, metoder og udfordringer, samt hvordan man håndterer dem.

3. Praktiske

- Læreren anvender forskellige undervisningsstrategier, f.eks. "neutral ordstyrer", "afbalanceret", "djævelens advokat" og "udtalt engagement" afhængigt af omstændighederne.
- Læreren anvender hensigtsmæssige strategier på en lydhør og sikker måde. Læreren udarbejder f.eks. spilleregler og bruger et afpersonaleret sprog, distanceringsstrategier, strukturerede diskussionsformer mv.
- Læreren præsenterer emnerne objektivt, når der ikke findes neutrale, afbalancerede eller omfattende informationskilder, f.eks. ved at arbejde problembaseret.
- Læreren håndterer spontane spørgsmål og kontroversielle kommentarer med selvtillid og forvandler dem til positive muligheder i undervisningen.
- Læreren samarbejder med andre interessenter om introduktionen af og undervisningen i kontroversielle emner – f.eks. skolens personale, forældre eller andre med henblik på at give eleverne et bredere billede og sprede ansvaret for og ejerskabet til udfordringen på flere.

Referencer

Ashton E & Watson B (1998). Values education: a fresh look at procedural neutrality, *Educational Studies*, 24(2): pp.183-93.

Berg, W., Graeffe, L. & Holden, C. (2003). *Teaching Controversial Issues: A European Perspective*. London: London Metropolitan University.

Brett, P., Mompoin-Gaillard, P. og Salema M. H. (2009). *How All Teachers Can Support Citizenship and Human Rights Education: A framework for the development of competences*. Strasbourg: Europarådet.

CDVEC CURRICULUM DEVELOPMENT UNIT

(2012). *Tackling Controversial Issues in the Citizenship Classroom: A Resource for Citizenship Education*. Dublin: Curriculum Development Unit/Professional Development Service for Teachers.

CitizED (2004). *Teaching Controversial Issues: Briefing Paper for Trainee Teachers of Citizenship Education Teachers*. London: CitizED.

Claire, H. (2001). *Dealing with Controversial Issues with Primary Teacher Trainees as Part of Citizenship Education*. London: London Metropolitan University.

Claire, H. & Holden, C. (red.) (2007). *The Challenge of Teaching Controversial Issues*, Stoke on Trent: Trentham Books.

Clarke, P. (1992). Teaching controversial issues, *Green Teacher* 31. New York: Niagara Falls, NY.

Cowan, P. & Maitles, H. (2012). *Teaching Controversial Issues in the Classroom: Key Issues and Debates*. London: Continuum.

Crick Report (1998). *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy in Schools*. London: QCA.

Cremin, H. og Warwick, P. (2007). Subject knowledge in Citizenship i L. Gearon. (ed.) *A Practical Guide to Teaching Citizenship in the Secondary School*. London: Routledge. pp.20-30.

Dearden, R. F. (1981). Controversial issues in the curriculum, *Journal of Curriculum Studies*, 13, (1), pp. 37-44.

Fiehn, J. (2005). *Agree to Disagree: Citizenship and controversial issues*. London: Learning and Skills Development Agency.

- Hess, D. E.** (2009). *Controversy in the Classroom: The Democratic Power of Discussion*, London: Routledge.
- Huddleston, T. & Kerr, D.** (2006). *Making Sense of Citizenship: A CPD Handbook*. London: John Murray.
- Huddleston, T. & Rowe, D.** (2015). Discussion in citizenship i L Gearon (red.) *Learning to Teach Citizenship in the Secondary School: A companion to school experience*. Abingdon: Taylor og Francis, pp. 94-103.
- Kelly, T.** (1986). Discussing controversial issues: four perspectives on the teacher's role, *Theory and Research in Social Education*, 14(2): pp.113-118.
- Lambert, D. & Balderstone, D.** (2010). *Learning to Teach Geography in the Secondary School: A companion to school experience*. London: Routledge.
- Oliver, D.W & Shaver, J.P.** (1974). *Teaching Public Issues in the High School*. Logan UT: Utah State University Press.
- Oulton, C., Day, V., Dillon, J. & Grace, M.** (2004). Controversial Issues – Teachers'attitudes and practices in the context of Citizenship Education, *Oxford Review of Education*, 30.(4), pp. 489-507.
- Oxfam** (2006). *Teaching Controversial Issues*. Oxford: Oxfam.
- Philpott, S., Clabough, J., McConkey, L. & Turner, T.** (2013). Controversial issues: To teach or not too teach? That is the question, *The Georgia Social Studies Journal*, Spring 2011, 1, (1), pp. 32-44.
- Scarratt, E og Davison, J.** (red.) (2012). *The Media Teacher's Handbook*. Routledge: Abingdon.
- Soley, M.** (1996). If it's controversial, why teach it? *Social Education*, januar, pp. 9-14.
- Stenhouse, L.** (1970). Controversial Values Issues' i (red.) Carr, W., *Values in the Curriculum*. Washington DC: NEA, pp. 103-115.
- Stenhouse, L.** (1983). *Authority, Education and Emancipation*, London: Heinemann.
- Stradling, R., Noctor, M., Baines, B.** (1984). *Teaching Controversial Issues*. London: Edward Arnold.
- Wales, J. & Clarke, P.** (2005). *Learning Citizenship: Practical Teaching Strategies for Secondary Schools*. Abingdon: Routledge Falmer.
- Wegerif, R.** (2003). Reason and Creativity in Classroom Dialogues, *Language and Education*, 19 (3), pp. 223-237.
- Wilkins, A.** (2003). Controversy in citizenship is inevitable, *Citizenship News: LSDA*, juli 2003.

OnlinereSSourcer

Association for Citizenship Teaching (ACT) (2014). CPD Module on 'Teaching Controversial Issues - Teaching Guide (2103) på: http://www.teachingcitizenship.org.uk/sites/teachingcitizenship.org.uk/files/NCS%20Teaching%20Guide_V4i.pdf
<http://www.teachingcitizenship.org.uk/resource/act-citizenship-cpd-module-9-teaching-about-controversial-issues>
<http://www.teachingcitizenship.org.uk/resource/act-citizenship-cpd-module-b-controversial-issues-citizenship-primary>

Citizenship Foundation (2004). Teaching about controversial issues på: http://www.citizenship-foundation.org.uk/lib_res_pdf/0118.pdf

Clarke, P. (2001). Teaching Controversial Issues: a four step classroom strategy på: www.bced.gov.bc.ca.abed

Crombie, B. & Rowe, D. (2009). Guidance for schools on dealing with the BNP (ACT) på: http://www.teachingcitizenship.org.uk/news_item?-news_id=215

Curriculum Development Unit (2012). Tackling Controversial Issues in the Citizenship Classroom: a resource for citizenship education http://www.curriculum.ie/pluginfile.php/3018/mod_resource/content/1/Controversial%20issues.pdf

PSHE Association (2013). Teaching 'Sensitive' Issues på: <http://www.pshe-association.org.uk/content.aspx?CategoryID=1173>

Richardson, R. (2011). Five Principles on Teaching about Controversial Issues, i stedet på: <http://www.insted.co.uk/>

Del B

Aktivitetsprogram

Aktivitetsprogrammet

Aktivitetsprogrammet består af en **række aktiviteter og reflekterende øvelser**, som lærerne kan bruge, når de tager **kontroversielle emner op i uddannelsen** for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder.

Programmet er udarbejdet til at hjælpe lærere og undervisere til at forstå vigtigheden af, at unge drøfter kontroversielle emner både i klasseværelset og på skolen, samt hjælpe lærerne til at udvikle selvtillid og kompetencer til at lede disse diskussioner på en sikker og effektiv måde.

Programmet er inddelt i **tre afsnit**:

- **Afsnit 1: Præsentation af kontroversielle emner.** Dette kapitel redegør for, hvad der ligger i **begrebet** kontroversielle emner, og hvad der kan være udfordrende i undervisningen deri både i klasseværelset og på skolen.
- **Afsnit 2: Undervisningsmetoder.** Dette kapitel undersøger nogle af de **undervisningsmetoder**, der kan anvendes til at introducere kontroversielle emner på en **sikker måde**.
- **Afsnit 3: Refleksion og evaluering.** Dette kapitel indeholder forslag til, hvordan man kan evaluere og følge op på aktiviteterne.

Implementering af aktivitetsprogrammet

Aktiviteterne i programmet danner et **samlet program**, som **gennemføres over to dage**. Hvis der er mindre tid til rådighed, kan enkelte aktiviteter udvælges og sættes sammen til et **kortere program**, eller aktiviteterne kan anvendes som **enkeltstående aktiviteter**.

Aktiviteterne er udformet, så **lærere i alle europæiske lande kan bruge dem**, og de kan **anvendes på alle niveauer og i alle skoleformer**, lige fra grundskolen over gymnasiet til erhvervsuddannelser. De **kan anvendes af alle lærere**, uanset hvilke fag de underviser i, men de er formentlig især interessante for dem, der er ansvarlige for planlægning af og undervisning i demokratisk medborgerskab, samfundsfag samt historisk-filosofiske fag.

De enkelte aktiviteter præsenteres **trin for trin** – herunder emne, metode, forventede resultater og tidsforbrug. Disse anvisninger er dog kun vejledende. **Det er instruktøren, der bestemmer**, hvordan aktiviteterne gennemføres.

Resultater

Målet med aktiviteterne er at **udvikle deltagernes**

faglige kompetencer i forhold til at undervise i kontroversielle emner.

Disse nøglekompetencer kan inddeles i **tre kategorier**:

- **Personlige kompetencer** – Læreren kan reflektere over sine egne personlige overbevisninger og værdier, samt over hvordan disse påvirker undervisningen. Dermed er læreren i stand til at vurdere, hvornår det er hensigtsmæssigt at dele dem med eleverne.
- **Teoretiske kompetencer** – Læreren forstår, hvordan dilemmaer opstår og håndteres i et demokrati, herunder den rolle, som dialog og fredelig konfliktløsning spiller. Læreren forstår vigtigheden af kontroversielle emner i forhold til uddannelse for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder.
- **Praktiske kompetencer** – Læreren anvender forskellige undervisningsstrategier og egnede metoder på en lydhør måde, præsenterer emnerne objektivt, hvis der ikke findes fuldstændige informationer, håndterer spontane spørgsmål og kontroversielle kommentarer fra eleverne og samarbejder med andre interessenter.

Nogle af disse nøglekompetencer er særligt knyttet til specifikke aktiviteter, mens andre opøves gennem programmet som helhed. Instruktøren bør **sætte sig ind i målene for de enkelte aktiviteter og nævne, hvad disse mål er, når der er lejlighed til det i undervisningen.**

Instruktørens rolle

Instruktørens rolle er at **vejlede** deltagerne gennem aktiviteterne, forberede det nødvendige materiale, tilpasse aktiviteterne til deltagernes interesser og behov, sørge for, at undervisningstiden bruges effektivt og forstærke vigtige læringspunkter.

Det er **ikke instruktørens opgave at fortælle lærerne, hvordan de skal undervise**: Det bestemmer deltagerne selv. Derimod kan instruktøren gøre

deltagerne opmærksomme på, hvilke konsekvenser visse handlinger kan have, f.eks. at tage parti i en debat i klasseværelset. På den måde får lærerne et grundlag, hvorpå de kan træffe deres egne beslutninger.

Det er vigtigt, at instruktøren fra starten **gør det klart, at vedkommende ikke har nogen skjult dagsorden**. Instruktørens rolle er alene at vejlede deltagerne gennem programmet. Instruktøren bør fortælle, at vedkommende ikke er der for at ændre deltagernes synspunkter eller dømme dem på grundlag af deres meninger om bestemte emner. Tværtimod skal instruktøren spørge deltagerne om deres meninger og erfaringer og ved enhver lejlighed skabe mulighed for dem for at diskutere med hinanden.

Der vil sandsynligvis opstå det problem, at **deltagerne ønsker at få flere faktuelle oplysninger om de enkelte kontroversielle emner**, f.eks. om spredningen af islamisk ekstremisme, eller om hvor mange migranter (både legale og illegale), der bevæger sig rundt mellem de europæiske lande, om konflikten mellem Israel og Palæstina eller om den videnskabelige forskning i klimaforandringer osv. Hvis dette sker, er det instruktørens opgave høfligt at forklare, at **formålet med programmet er at undersøge, hvilke generelle metoder der kan bruges til alle former for emner, ikke at foretage en dybdegående analyse af de enkelte emner**. Det vil være **praktisk talt umuligt** for instruktøren at give så mange informationer, at alle deltagere er tilfredse. Instruktøren kan også tilføje, at det ganske vist er vigtigt at opnå kendskab til fakta, men at man ikke bør sætte alt for stor lid dertil. **"Fakta" kan ofte være upålidelige eller omstridte**. Selvom det havde været ønskeligt, så ville det **aldrig være muligt at få alle fakta** om en given situation. **Det, som er vigtigst her, er, at lærerne får idéer til, hvordan de, når de fuldstændige fakta ikke er til rådighed, kan introducere et kontroversielt emne på en objektiv måde i klasseværelset**. (Dette er formålet med Aktivitet 2.5).

Afsnit 1: Introduktion af kontroversielle emner

	Aktivitet	Tema	Metode	Resultater	Varighed
1.1	Introduktion	Hvad er "kontroversielle emner", og hvorfor er de vigtige?	Power-Point-præsentation	Deltagerne kan definere termen "kontroversielle emner", give relevante eksempler og grunde til at undervise i dem	20 minutter
1.2	Stoleleg	Den følelsesmæssige dimension af kontroversielle emner	Parøvelse, som udforsker deltageres personlige meninger om forskellige emner	Deltagerne er bevidste om den følelsesmæssige dimension af kontroversielle emner og dens betydning for stemning og kontrol i klasseværelset	20-25 minutter
1.3	Figurtræ	Deltageres følelser ved programmets start	Selvevalueringsøvelse på baggrund af tegneseriefigurer	Deltagerne er klar over deres styrker og svagheder som basis for udvikling	10 minutter
1.4	Varmt eller koldt?	Hvad gør et emne kontroversielt?	Rangordningsøvelse med post-it-notes	Deltagerne er klar over en række faktorer, som kan gøre et emne kontroversielt samt over de udfordringer, disse faktorer udgør for læreren	20-25 minutter
1.5	Bagagekontrol	Hvordan påvirker lærernes personlige overbevisninger og værdier deres undervisning i kontroversielle emner?	Diskussion i små grupper og periode med stille refleksion	Deltagerne er klar over, hvordan deres egne overbevisninger og værdier kan påvirke deres undervisning i kontroversielle emner	20-30 minutter

Afsnit 2: Undervisningsmetoder

	Aktivitet	Tema	Metode	Resultater	Varighed
2.1	Hvis side er du på?	Hvordan håndterer man modstridende meninger og sandhedskrav i klasseværelset?	Diskussion i små grupper	Deltagerne kender en række undervisningsstrategier, deres fordele og ulemper, og ved, hvornår de bedst anvendes	30-40 minutter
2.2	Perspektiv-skift	Brug af afpersonaliseringsteknikker for at skåne elevernes følelser	Parøvelse – omsætte personlige udtalelser til samfundsudtalelser	Deltagerne har kendskab til afpersonaliseringsteknikker	30-50 minutter
2.3	Skolen i skovbrynet	Brug af distance-ringsteknikker til at afdramatisere særligt følsomme emner	Finde på og lave rollespil om borgermøde	Deltagerne har kendskab til distanceringsteknikker	40-50 minutter
2.4	I andres sko	Hvordan kan man få eleverne til at forstå andres synspunkter?	Kortøvelse for hele gruppen om reaktioner på kontroversielle emner	Deltagerne har kendskab til teknikker til at hjælpe eleverne til at forstå andre meninger end deres egen	30-40 minutter
2.5	Dialogcafé	Hvordan håndterer man emner objektivt og retfærdigt uden behov for omfattende baggrundsoplysninger?	Formulering af og svar på spørgsmål i små grupper	Deltagerne har kendskab til teknikker til kollektiv problemløsning	30 minutter
2.6	Forumteater	Håndtering af ufølsomme bemærkninger	Rollespil med lærerreaktioner på ufølsomme bemærkninger	Deltagerne kan håndtere ufølsomme bemærkninger på en positiv måde	25-30 minutter

Afsnit 3: Refleksion og evaluering

	Aktivitet	Tema	Metode	Resultater	Varighed
3.1	Snebold	Identifikation af læringsmål for undervisningen i kontroversielle emner	Diskussion i små grupper	Deltagerne kan identificere læringsmål for undervisningen i kontroversielle emner	30 minutter
3.2	Timeplan	Hvordan planlægger man læringsaktiviteter inden for kontroversielle emner	Individuelt arbejde og/eller arbejde i små grupper	Deltagerne har en skitse til en times undervisning i et kontroversielt emne	20 minutter
3.3	Feedback	Evaluerings af uddannelsesprogrammet	Skrive et brev til instruktøren	Deltagerne finder ud af, hvordan aktivitetsprogrammet kan forbedres – (instruktør)	5 minutter
3.4	Fantasis træ	Evaluerings af egen læring	Personlig refleksion og brug af post-it-notes	Deltagerne er klar over deres nuværende faglige kompetencer og ved, hvor de kan blive bedre – (deltagerne)	10 minutter

Afsnit 1: Introduktion af et kontroversielt emne

Aktivitet 1.1: Introduktion

Der er i Europa stigende enighed om, at det at lære at håndtere kontroversielle emner er et vigtigt element i uddannelsen for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder. Det udvikler evnen til selvstændig tænkning og fremmer interkulturel dialog, tolerance og respekt for andre, men giver også en kritisk tilgang til medierne og udvikler evnen til at løse uoverensstemmelser demokratisk uden at ty til vold. Den følgende aktivitet har til formål at introducere deltagerne til begrebet kontroversielle emner, som dette er defineret i den aktuelle litteratur. Deltagerne får også kendskab til, hvilke emner der opfattes som kontroversielle, og hvorfor man skal undervise i dem.

Formål

At introducere begrebet kontroversielle emner og

se på argumenterne for at undervise i kontroversielle emner.

Resultat

Deltagerne:

- Kan give en formel definition af termen "kontroversielle emner"
- Kan give aktuelle eksempler på kontroversielle emner
- Kender og forstår de forskellige argumenter for at undervise i kontroversielle emner i skolen

Varighed

20 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- En PowerPoint-præsentation
- En bærbar computer og en projektor

Forberedelse

Forbered en kort PowerPoint-præsentation, som forklarer, hvad kontroversielle emner er, og hvorfor de er vigtige i uddannelsen for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder. Præsentationen bør omfatte:

- En definition af begrebet "kontroversielle emner"
- Aktuelle eksempler på kontroversielle emner
- En liste med grunde til at undervise i kontroversielle emner

Definition, tips til eksempler samt en liste med grunde til at undervise i kontroversielle emner findes i materialet nedenfor.

Tip

På grund af programmets titel kommer deltagerne formentlig med forventningen om noget virkelig kontroversielt, så læg endelig ikke fingre imellem ved valg af eksempler til PowerPoint-præsentationen – jo mere kontroversielt, jo bedre. Vælg eksempler fra mange forskellige områder – fra lokale til globale – men sørg for, at deltagerne allerede kender til dem og vil mene, at de er kontroversielle i skolesammenhæng. Særligt effektivt kan det være at anven-

de en serie billeder, hvor hvert billede repræsenterer et kontroversielt emne, f.eks. migration, ekstremisme og radikaliserings, klimaforandringer, kønsbaseret vold, seksuel identitet, LGBT-rettigheder, cybermobning, korruption, politiske protester, vold i skolen, dyreforsøg eller GMO-afgrøder.

Metode

1. Brug PowerPoint-præsentationen til at præsentere den definition af kontroversielle emner, der anvendes i aktivitetsprogrammet. Kom med aktuelle eksempler på emner, der

er omfattet af denne definition, både nye og gamle, og nævn forskellige argumenter for at undervise i kontroversielle emner i skolen.

2. Spørg deltagerne, hvilke grunde, de mener, er mest overbevisende. Lad forskellige deltagere svare, så du får en idé om, hvordan deltagerens holdning er til emnet fra starten.
3. Lav en kort opsummering, hvor du forklarer, at der er mange gode grunde til at undervise i kontroversielle emner i skolen, men at det kan være en udfordring at gennemføre undervisningen i praksis. Formålet med aktivitetsprogrammet er at belyse de forskellige udfordringer, og komme med forslag til strategier og metoder, der kan anvendes til at håndtere disse udfordringer.

Forslag

Hvis du har god tid, kan du måske bruge en "diamant"-øvelse til at sætte gang i diskussionen af de forskellige argumenter for at undervise i kontroversielle emner. Skriv de ni grunde, som er nævnt nedenfor, på ni kort, og inddel deltagerne i små grupper. Lad grupperne diskutere argumenterne på kortene og dernæst lægge dem i en diamant med de grunde, som de er mest enige i, øverst og dem, de er mindst enige i, nederst.

Tip

Dette er en god anledning til at give deltagerne et overblik over aktiviteterne og de udfordringer, de omhandler.

Definition og liste over kontroversielle emner

Kontroversielle emner er:

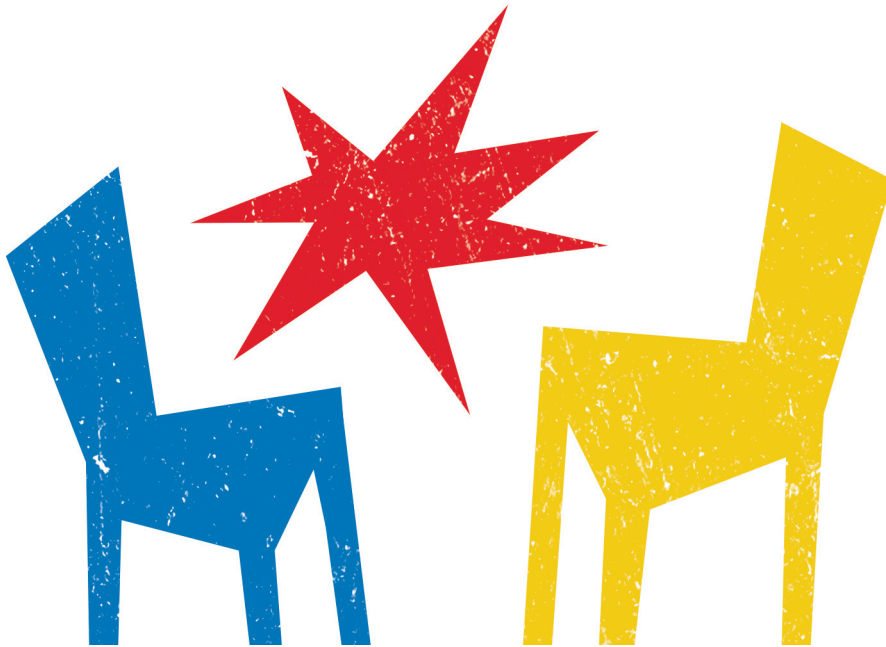
"Emner, der vækker stærke følelser og splitter samfund".

[illegible]

1. Kontroversielle emner er i **sig selv vigtige** for samfundet. Undervisning i disse emner bør indgå i ethvert ungt menneskes sociale og politiske uddannelse og opdragelse.
2. Drøftelse af kontroversielle emner er en del af den **demokratiske proces**. Det hjælper unge til at udvikle nogle af de vigtigste kompetencer inden for demokratisk medborgerskab, f.eks. åbenhed, nysgerrighed, vilje til at forstå andre, tolerance samt færdigheder til at indgå i demokratisk debat og fredelig konfliktløsning.
3. Unge bliver hver dag **bombarderet med information** om kontroversielle emner via deres brug af moderne kommunikationsteknologi, f.eks. mobiltelefoner, Twitter, Facebook osv. De har brug for hjælp til at lære at forstå og håndtere disse informationer.
4. Medierne præsenterer ofte kontroversielle emner på måder, som er **både partiske og vildledende**. Når der ikke er hjælp at hente andetsteds fra, er det skolernes opgave at sørge for, at de unge får et nuanceret billede af emner, der potentielt kan have meget stor indflydelse på deres liv.
5. Der opstår hele tiden **nye kontroversielle emner**. Når de unge så tidligt som muligt lærer at håndtere disse, vil de være langt bedre forberedt på at håndtere dem i fremtiden.
6. At undersøge kontroversielle emner kræver evnen til **kritisk tænkning samt en række analytiske færdigheder**. Disse færdigheder kan

7. Unges **personlige og følelsesmæssige udvikling** påvirkes positivt af, at de beskæftiger sig med kontroversielle emner. Det hjælper dem med at forstå deres følelser og opnå klarhed om egne værdier, de bliver bedre til at lære og mere selv sikre individer.
8. Kontroversielle emner handler om **virkelige og aktuelle emner**. Når der undervises i sådanne emner, levedegøres uddannelsen for demokratisk medborgerskab og undervisning i menneskerettigheder.
9. Eleverne **bringer ganske ofte selv kontroversielle emner på banen**, uanset hvilket emne undervisningen vedrører. Det er bedre for lærerne at være forberedt på at håndtere dem end at være nødsaget til at improvisere.

Aktivitet 1.2: Stoleleg

Når kontroversielle emner drøftes i det offentlige rum, kan bølgerne let gå højt. Jo stærkere følelser man har om et givet emne, jo mere afgørende bliver ens egne synspunkter omkring det for, hvordan man opfatter sig selv som individ. Derfor er mange tilbøjelige til at tolke angreb på egne idéer og argumenter som angreb på dem selv som individer, og mange er derfor bange for at sige, hvad de mener, til folk, de ikke kender og stoler på. I den følgende aktivitet udforsker deltagerne den følelsesmæssige dimension af kontroversielle emner og dens betydning for stemningen og kontrollen i klasseværelset. Aktiviteten er også god til at bryde isen, så deltagerne lærer hinanden lidt bedre at kende.

Formål

At udforske de følelser, som kontroversielle emner vækker, og hvordan de påvirker stemningen og kontrollen i klassen

Resultat

Deltagerne:

- Er bevidste om, hvilke følelser kontroversielle emner vækker
- Kan identificere de typer følelser, der kan op-

stå, når kontroversielle emner drøftes

- Er bevidste om, hvad disse betyder for stemningen og kontrollen i klasseværelset

Varighed

20-25 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- En liste med kontroversielle påstande
- Mulighed for at afspille musik, f.eks. en CD-afspiller eller en bærbar computer og højttalere

Forberedelse

Find fem-seks kontroversielle påstande. Forsøg at vælge eksempler, som, deltagerne vil synes, er specielt følelsesladede, og som de har forskellige meninger om. Påstandene skal også være interessante og relevante for deres elever.

Eksempler på påstande

- "Der lægges alt for stor vægt på børns rettigheder og ikke nok på børns ansvar"
- "Det burde være tilladt for homoseksuelle par at adoptere"
- "EU er spild af tid og penge og burde opløses"

- "Forældre skal ikke have lov til at slå deres børn"
- "Atomvåben er nødvendige for at opretholde fred i verden"
- "Unge burde være stemmeberettigede, når de fylder 16"
- "De burde genindføre dødsstraf for dem, der dømmes for voldelig ekstremisme"
- "Dyr burde have de samme rettigheder som mennesker"
- "Aktiv dødshjælp er en human måde at dø på og burde ikke retsforfølges"
- "Forældre burde have lov til at designe deres børn – det er et forbrugervalg"
- "De rige burde betale mindre i skat, fordi de skaber arbejdspladser"
- "Der burde ikke være nogen begrænsninger for menneskers fri bevægelighed mellem lande"
- "Ligestilling mellem kønnene handler mest om kvinder og fører til diskrimination af mænd"
- "Cannabis burde legaliseres"
- "Den seksuelle identitet skabes af samfundet – man er ikke født med en bestemt seksuel identitet"
- "Politikerne hytter bare deres eget skind"
- "Rygere og overvægtige burde betale mere for sundhedspleje"
- "Lovgivningen om menneskerettigheder og ligestilling er gået for langt og skaber et risikou villigt samfund"

Metode

1. Stil stole tilfældige steder rundt omkring i lokalet. De skal stå to og to over for hinanden, og der skal være en stol til hver deltager.
2. Forklar deltagerne, at du vil spille lidt musik for dem. Når musikken starter, skal de gå rundt i lokalet – eller danse rundt, hvis de har lyst til det. Når musikken så stopper, skal de skynde sig at sætte sig ned på den nærmeste stol, sådan at de kommer til at sidde to og to over for hinanden. Derefter læser du en påstand op. Den person i hvert par, som var den

sidste, der satte sig, har nu 30 sekunder til at fortælle sin partner sin personlige holdning til den påstand, der blev læst op. Partneren må ikke sige noget og ikke afsløre, om han/hun er enig eller uenig. Derefter er det den anden partners tur til at fortælle som sin holdning til emnet i 30 sekunder.

3. Spil musik igen, og læs endnu en af de forberedte påstande op.
4. Start musikken igen, og gentag processen.
5. Gør dette lige så mange gange, som du har forberedt påstande til, eller som du har tid til. Som variation kan du, når alle har forstået konceptet, bede deltagerne om selv at foreslå påstande – men sørg for, at emnerne er virkeligt kontroversielle.
6. Stil stolene i en cirkel til diskussion.

Tip

Der kan være deltagere, som ikke har lyst til at sige deres mening højt (det kan faktisk være en øvelse i sig selv). Fortæl dem, at dette er den eneste aktivitet, hvor de skal gøre det. De kommer kun til at tale med én person ad gangen, og der er ingen, der dømmer dem for de holdninger de giver eller ikke giver udtryk for. Forklar, at det er vigtigt for dem at blive sat i denne situation, for at de kan forstå og håndtere de følelser, der kan opstå, når kontroversielle emner drøftes i skolen.

Diskussion

Lad deltagerne diskutere, hvilke følelser de oplevede under aktiviteten, og hvad de kan lære af dette, når de skal drøfte kontroversielle emner i klasseværelset. Tror de f.eks., at man kan forvente, at eleverne vil give udtryk for deres personlige meninger i klassen? Hvilken stemning, tror de, er mest befordrende for en diskussion af kontroversielle emner, og hvordan skaber man denne stemning? Er der behov for diskussionsregler?

Tip

Det er en god idé at holde diskussionen relativt kort på dette tidspunkt. Forklar deltagerne, at de senere får lejlighed til refleksion og dialog i forbindelse med nogle af de andre aktiviteter.

Aktivitet tilpasset fra: <http://www.anti-bias-netz.org>

Aktivitet 1.3: Figurtræ

Selvrefleksion er et vigtigt aspekt af lærernes faglige udvikling. Den følgende aktivitet er udformet til at hjælpe deltagerne med at reflektere over og blive bevidste om deres egne følelser her i starten af programmet.

Formål

At hjælpe deltagerne til at reflektere over og blive bevidste om deres egne følelser i starten af programmet.

Resultat

Deltagerne:

- Anerkender deres styrker og svagheder i starten af programmet i forhold til at undervise i kontroversielle emner som et grundlag for udvikling

Varighed

10 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Kopier af figurtræet

Forberedelse

Tag kopier af tegningen nedenfor – en til hver deltager

Metode

1. Del kopier af figurtræet ud.
2. Bed deltagerne om at se på tegningen i stilhed i nogle minutter og beslutte, hvilken af figurerne der bedst illustrerer, hvordan de har det lige nu – i forhold til programmet og i forhold til udsigten til at skulle undervise i nogle af de kontroversielle emner, der er blevet nævnt. De skal farvelægge eller skraverse den figur, de har valgt.
3. Giv deltagerne endnu et par minutter til at fortælle andre om deres valg, hvis de har lyst til det. Gør tydeligt opmærksom på, at det er frivilligt.
4. Forklar, at du vil vende tilbage til denne aktivitet i slutningen af programmet for at se, om deres følelser har ændret sig.

Aktivitet 1.3: Støttemateriale

Figurtræ

Aktivitet 1.4: Varmt eller koldt?

Hvorfor er nogle emner kontroversielle? Hvad gør nogle emner mere kontroversielle end andre? Den følgende aktivitet er udformet til at hjælpe deltagerne med at udforske de faktorer, der gør emner kontroversielle, og de udfordringer, som forskellige typer emner frembyder i klasseværelset og i skolen.

Formål

At udforske de forskellige faktorer, som gør spørgsmål kontroversielle, og de udfordringer, som forskellige typer emner frembyder i klasseværelset og i skolen.

Resultater

Deltagerne:

- Er klar over, hvilke typer faktorer der gør emner kontroversielle
- Anerkender de udfordringer, som forskellige typer emner frembyder i klasseværelset og i skolen

Varighed

20-25 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Post-it-notes – flere til hver deltager
- Tre store sedler – "VARMT", "KOLDT" og "LUNKENT"
- En tom væg
- Kopier til uddeling

Forberedelse

Find en tom væg, og hæng en stor seddel med teksten "VARMT" i den ene ende. Hæng en seddel med teksten "KOLDT" i den anden ende, og en, hvorpå der står "LUNKENT", i midten. Tag kopier af "Faktorer, der kan gøre emner kontroversielle" – en til hver deltager – eller lav det som et Power-Point-dias (se materialet nedenfor).

Metode

1. Giv deltagerne hver fem-seks post-it-notes.
2. Bed dem hver finde eksempler på kontroversielle emner og skrive ét på hver post-it-note. Forklar, at der ikke er nogen grund til at være tilbageholdende – spørgsmålene kan være lige så kontroversielle, som deltagerne ønsker det.
3. Bed dem reflektere over, hvordan de ville have det med at undervise i de kontroversielle emner, de har valgt.
4. Bed dem sætte alle deres post-it-notes på væggen på den plads, som viser, hvor trygge eller utrygge de er ved at skulle undervise i det – KOLDT er fuldstændigt trygt, VARMT betyder, at emnet er alt for varm en kartoffel, mens LUNKENT betyder, at de ikke føler sig hverken trygge eller utrygge.
5. Giv deltagerne nogle minutter til at se på, hvad andre har valgt, og hvordan de har det med deres emner.
6. Stil stolene i en rundkreds til diskussion.

Tip

Denne aktivitet udføres bedst i stilhed, uden at deltagerne snakker sammen. Det giver deltagerne lejlighed til at udvikle og give udtryk for deres egne bekymringer og frygt, uden at de bliver påvirket af hinanden.

Variationer

Der er masser af variationer over denne aktivitet med samme tema, og du kan sagtens vælge én fremfor en anden.

Tørresnoren – Hæng en snor op i hovedhøjde i lokalet. I den ene ende står der "KOLDT", i den modsatte "VARMT" og i midten "LUNKENT". Deltagerne skriver spørgsmålene ned på kort og hænger dem op på snoren med tøjklammer.

Stem med fødderne – Skriv nogle kontroversielle emner på kort, og læg dem på gulvet. Når de enkelte emner tages op, stiller deltagerne sig tættere på eller længere væk fra kortet, afhængigt af hvor trygge eller utrygge de føler sig ved tanken om at skulle undervise i det pågældende emne.

Gå på linje – Træk en linje på tværs ned gennem lokalet med tape eller snor. Læs nogle emner op, og lad deltagerne stille sig på linjen alt efter, hvor trygge eller utrygge de er ved tanken om at skulle undervise i emnet. VARMT og ekstremt utryg er på den ene side, og KOLDT og helt tryk er på den anden side.

Graffiti-væg – Brug en del af en væg som "graffiti-væg". Deltagerne skriver kontroversielle emner på post-it-notes og sætter dem på væggen med kommentarer om, hvor trygge eller utrygge de er ved tanken om at skulle undervise i dem. De læser, hvad de andre har skrevet, og tilføjer deres egne kommentarer på post-it-notes.

Diskussion

Del kopierne ud, og lad deltagerne drøfte, hvilke udfordringer der følger med de enkelte emner.

Tip

Udfordringerne kan inddeles i forskellige kategorier. Til drøftelse af emnerne kan du på forhånd udarbejde en liste. Listen kunne f.eks. indeholde:

Lærers rolle

Hvis side bør læreren være på i en diskussion?
Hvordan kan læreren undgå kritik og beskyldninger for partiskhed eller indoktrinering?

Stemning og kontrol i klasseværelset

Hvordan kan læreren skabe et tryggere læringsmiljø?
Hvordan kan læreren bevare kontrollen i klasseværelset?

Lærers viden om emnerne

Hvordan kan læreren sikre, at han/hun ved nok om det/de emne(r), der tages op?
Hvordan kan læreren fremstå som velinformeret om emnet/emnerne?

De unges personlige erfaringer med og reaktioner på emnerne

Hvordan kan de reducere risikoen for, at elever bliver kede af det eller fornærmede?
Hvordan kan de håndtere det, hvis elever bliver kede af det?

Tidsramme

Hvordan når de igennem alt dette på en undervisningstime eller en række undervisningstimer?
Hvor skal de trække grænsen i forhold til, hvor længe et emne diskuteres?

Aktivitet 1.4: Støttemateriale

Faktorer, der kan gøre emner kontroversielle

Aktivitet 1.5: Bagagekontrol

Alle bærer rundt på en række overbevisninger og værdier, som påvirker den måde, de ser verden på, og hvordan de gebærder sig i den. Dette kaldes somme tider kulturel bagage. Disse overbevisninger og værdier er ofte ikke noget, folk selv er bevidste om. De bemærker ikke, at deres erfaringer filtreres gennem dette filter af overbevisninger og værdier. Lærerne er ikke anderledes end alle andre på dette område. Den følgende aktivitet er udformet til at udforske den måde, hvorpå lærernes overbevisninger og værdier kan påvirke deres holdninger til kontroversielle emner, og til at opmuntre deltagerne til at reflektere over den betydning, deres egne overbevisninger og værdier har for, hvordan de håndterer kontroversielle emner i klasseværelset og i skolen.

Formål

At undersøge, hvordan deltagernes overbevisninger og værdier påvirker deres syn på kontroversielle emner, og få deltagerne til at reflektere over denne påvirkning.

Resultater

Deltagerne

- Forstår, hvordan en lærers personlige overbevisninger og værdier kan påvirke vedkommendes faglige tilgang til kontroversielle emner
- Bliver mere bevidste om, hvilken indflydelse deres egne overbevisninger og værdier har på deres handlinger som lærere

Varighed

20-30 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Flere sæt diskussionskort
- Blanke kort
- Nogle små poser
- Flipoverpapir og tuscher

Metode

Lav nogle sæt diskussionskort ved hjælp af den model, der findes i materialet nedenfor. Vælg navne og karaktertyper, som er velkendte for deltagerne. Kortene er beregnet til aktiviteter i små grupper, og du skal derfor lave så mange sæt, at der er et til hver gruppe. Læg hvert et sæt i en lille pose. Du skal også bruge nogle blanke kort, ét til hver deltager, til slutningen af aktiviteten.

Fremgangsmåde

1. Inddel deltagerne i små grupper.
2. Giv hver gruppe en pose med et sæt diskussionskort. Forklar, at hvert kort indeholder oplysninger om en lærer (ikke en, de kender!).
3. Bed grupperne trække en tilfældig lærer (et kort) fra posen.
4. Bed dem læse oplysningerne om læreren på kortet og drøfte, hvordan de tror, at den pågældende lærer forholder sig til kontroversielle emner, og hvordan han/hun håndterer dem i klasseværelset og i skolen.
5. Giv grupperne nogle minutter til at snakke om dette. Gentag så processen to eller tre gange med andre kort.
6. Stil alle stolene i en rundkreds, og bed et par frivillige fortælle om deres konklusioner. Tag et kort ad gangen, og bemærk eventuelle modsætninger mellem de forskellige gruppers fortolkninger undervejs.
7. Præsenter og forklar begrebet "kulturel bagage" og dets relevans for undervisning i kontroversielle emner.

Diskussion

Lad deltagerne diskutere, hvordan lærernes overbevisninger og værdier kan påvirke den måde, hvorpå de håndterer kontroversielle emner. Hvor kommer overbevisningerne og værdierne f.eks. fra? Hvor let tror de, at det er for læreren at identificere egne fordomme og forudindtagede meninger?

Afslut diskussionen ved at bede deltagerne reflektere over deres personlige overbevisninger og

værdier, og hvordan de tror, at de påvirker den måde, hvorpå de håndterer kontroversielle emner. Giv alle deltagerne et tomt kort hver, hvorpå de skal skrive en sætning om sig selv på baggrund af diskussionskortene. Bed dem omhyggeligt begrundede, hvad de er kommet frem til. Fortæl dem, at det udelukkende er til dem selv og ikke noget, andre behøver at få at vide. Denne aktivitet udføres i stilhed, uden at deltagerne snakker sammen. Efter tre-fire minutter kan dem, der har lyst at dele deres tanker, finde en partner at snakke med. Men understreg, at dette ikke er obligatorisk.

Tip

Perioden med selvrefleksion til sidst i denne aktivitet er meget vigtig. Det er vigtigt, at der sættes tid nok af.

Forslag

Et forslag fra Irland er at følge op med en diskussion af den personlige bagage, som lærerne har med i skole, samt overvejelser om, hvad det er for en officiel bagage, de får udleveret, når de bliver ansat som lærer på offentlige skoler. Denne bagage omfatter ansvaret for at følge love og regler, officielle vejledninger samt indfri skoleledelsens forventninger, plus de moralske krav, der følger med at være lærer.

Variationer

Hvem af dem er terrorist? En gruppe lærerstuderende i Storbritannien udarbejdede en øvelse, hvor deltagerne får en række billeder af ansigter (klippet ud fra forskellige blade) og bliver bedt om at finde ud af: "Hvem af dem er terrorist?" Der er ikke noget korrekt svar, men deltagerne kommer til at reflektere over, hvad de tænkte, da de tog beslutningen: Hvad så de efter? De tænker over, hvilke kriterier de anvendte, og over hvorvidt de var bevidste om dette på det tidspunkt.

Hvem af dem er heteroseksuel? En lignende øvelse med ansigter bruges i seksualundervisningen i Sverige. Der stiller instruktøren spørgsmålet: "Hvem af dem er heteroseksuel?"

Denne type øvelse fungerer bedst, når ansigterne er valgt på en måde, så de ikke giver nogen indikationer af, hvad svaret på spørgsmålet kan være. Alle de forudfattede meninger og stereotype forestillinger er dem, deltagerne selv har.

Aktivitet 1.5: Støttemateriale

Eksempler på diskussionskort

Karina ... elsker folkemusik og folkedans, er meget patriotisk og medlem af et nationalpolitisk parti.	Peter er vokset op i en stærkt religiøs familie, han hverken drikker eller ryger og spiller en aktiv rolle i gudstjenesten i den menighed, han tilhører.
Deepa ... kom oprindeligt til landet som flygtning og har aldrig glemt, hvor dårligt hun blev behandlet de første par år, hun var her.	Helena ... har i en periode boet i en kvindeflygtningelejr og er en engageret fortaler for kvinders rettigheder.
Ali ... er tillidsrepræsentant og stærkt optaget af menneskerettigheder, især arbejdsvilkår i ind- og udland.	Rolf ... er blevet omskoleet til lærer efter adskillige år i hæren, hvor han hurtigt steg i graderne og blev officer.
Tatiana ... kommer fra en af de ældste og rigeste familier i landet og har selv gået i skole i udlandet.	Wim ... har været i et homoseksuelt forhold i en række år, men han tror ikke, at der er nogen på skolen, der ved det.

Afsnit 2 – Undervisningsmetoder

At tage udfordringen op

Det er helt centralt for en vellykket undervisning i kontroversielle emner, at læreren har kendskab til egnede undervisningsmetoder samt har de nødvendige kompetencer og evner til at kunne anvende disse effektivt og med selvtillid både i klasseværelset og i skolen som helhed. Der er altid en vis risiko forbundet med at tage følsomme emner op, men et gennemtænkt valg af undervisningsteknikker kan reducere risikoen betragteligt.

Læreren vil møde en række pædagogiske udfordringer, herunder:

- Hvordan håndterer man modstridende sandhedskrav blandt eleverne, herunder om man skal vælge side – således at lærerne ikke føler sig kompromitteret, og eleverne ikke føler, at der er en skjult dagsorden?
- Hvordan beskytter man elever med andre baggrunde og kulturer eller elever, som selv er eller har familiemedlemmer, der er berørt af emnet – således at eleverne ikke bliver

flovede, føler sig uretfærdigt behandlet eller fremmedgjort eller bliver udsat for chikane eller mobning?

- Hvordan forhindrer man spændinger og sikrer, at diskussioner ikke kører af sporet – således at kontrollen i klasseværelset bevares, og eleverne frit kan diskutere?
- Hvordan opmuntrer man eleverne til at lytte til andres synspunkter – således at eleverne lærer at respektere andre og værdsætte deres mening?
- Hvordan håndterer man kontroversielle emner på en retfærdig måde uden detaljeret baggrundsviden eller troværdige kilder inden for et emne – således at lærerne ikke føler sig kompromitteret eller risikerer beskyldninger om partiskhed eller inkompetence?
- Hvordan reagerer man på uventede spørgsmål om kontroversielle emner, og hvordan håndterer man ufølsomme kommentarer – således at lærerens integritet bevares, og andre elever ikke føler sig såret eller bliver fornærmet?

Disse udfordringer adresseres i aktivitetsprogramets afsnit 2. Hver enkelt aktivitet i dette kapitel tager udgangspunkt i et bestemt problem og introducerer en bestemt undervisningsmetode. Deltagerne oplever undervisningsmetoderne i brug i aktive læringsøvelser og kan senere bruge dem i undervisningen. De drøfter, hvad de har lært af de enkelte aktiviteter og udveksler idéer.

Aktivitet 2.1: Hvis side er du på?

Lige som alle andre har lærere også ret til at have deres egne meninger. Men det betyder ikke nødvendigvis, at de bør dele disse meninger med eleverne, eller at de skal favorisere de elever, der deler deres egne meninger. Hvordan bør en lærer så reagere på modstridende meninger og argumenter i klassen? Denne øvelse præsenterer deltagerne for en række pædagogiske strategier i forhold til dette spørgsmål samt deres respektive fordele og ulemper.

Formål

At udforske fordele og ulemper ved forskellige pædagogiske strategier til håndtering af forskellige meninger i klasseværelset.

Målsætninger

Deltagerne

- Får kendskab til en række holdninger, de kan indtage i forhold til kontroversielle emner
- Forstår dissens fordele og ulemper
- Forstår de situationer, hvor de hver især er egnede

Varighed

30-40 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Flipoverpapir og tuscher
- Diskussionskort
- Papirclips
- Tape
- Kopier til uddeling

Forberedelse

Brug skabelonen i materialet til at lave nogle holdningskort til gruppearbejdet. Der skal være seks grupper, så du skal lave seks kort – et til hver gruppe. Du skal også kopiere materialet om lærerroller i klassesamtaler – et sæt til hver deltager.

Fremgangsmåde

1. Mind deltagerne om, at modstridende meninger er typisk for kontroversielle emner. En af udfordringerne ved at undervise i kontroversielle emner er at beslutte sig for, hvordan man selv vil forholde sig. Skal læreren vælge side? Og i så fald, hvilken side? Hvis ikke, hvordan kan læreren så sikre, at emnerne behandles objektivt, og at diskussionen bliver informativ og lærerig. Forklar, at der er forskellige holdninger, læreren kan indtage, og at den aktivitet, de lige straks skal i gang med, er udformet til at hjælpe dem med at evaluere nogle af disse.
2. Inddel deltagerne i seks grupper, og placer hver gruppe omkring et bord.
3. Giv hver gruppe et stykke flipoverpapir, en tusch, en papirclips og et af holdningskortene.
4. Bed grupperne overveje den holdning, der står på deres kort, og diskutere fordele og ulemper ved, at læreren forholder sig som nævnt på kortet i undervisningen i kontroversielle emner. De skal skrive deres konklusioner ned på papiret. De tegner en streg ned gennem midten af papiret, så papiret er inddelt i en side til fordele og en til ulemper. Forklar dem, at de ikke skal bruge hele papiret endnu – der skal være plads til senere brug nederst.
5. Efter tre-fire minutter beder du grupperne om at sætte deres holdningskort fast øverst på papiret med papirclipsen og alle sammen flytte over til et andet bord.
6. Ved det næste bord læser de de kommentarer, som den gruppe, der sad der før dem, har skrevet – de krydser de ting af, som de er eni-

- ge i, og tilføjer deres egne kommentarer, når de er uenige eller mener, at der mangler noget.
7. Efter nogle minutter, lidt kortere tid end før, beder du igen deltagerne om at sætte sig ved et andet bord og gentage processen.
 8. Gentag processen igen, indtil alle har siddet ved alle borde. Hæng så flipoverpapirerne op på væggen, og lad deltagerne gå rundt og læse dem.
 9. Stil stolene i en rundkreds igen. Uddel kopierne, og bed deltagerne læse dem i stilhed, mens de bemærker de nye oplysninger, og de navne de forskellige holdninger har fået.

Diskussion

Foreslå to eller tre kontroversielle emner, og lad kort deltagerne drøfte, hvilke undervisningsstrategier, der er mest hensigtsmæssige til håndtering af disse.

Afslut diskussionen ved at bede deltagerne lave nogle tommelfingerregler for, hvornår de forskellige strategier er henholdsvis egnede og ikke-egnede.

Aktivitet 2.1: Støttmateriale

Holdningskort

Lærerholdninger til kontroversielle emner

Fortæl altid din personlige mening.	Vær en neutral ordstyrer – giv aldrig din egen mening til kende.
Sørg for, at eleverne præsenteres for en lang række forskellige synspunkter på hvert emne.	Udfordr elevernes synspunkter ved at argumentere for det modsatte.
Forsøg at støtte bestemte elever eller grupper af elever ved at holde med dem.	Argumenter altid for det "officielle" synspunkt – det, som myndighederne ønsker, du skal sige.

Udtalt engagement:

Hvor læreren altid giver sine egne synspunkter til kende i en diskussion.

Potentielle styrker

Eleverne vil alligevel forsøge at gætte, hvad læreren selv mener. Når læreren giver udtryk for sin egen mening, er der fuld ærlighed.

Hvis eleverne kender lærerens holdning til emnet, kan de tage højde for dennes fordomme eller partiskhed.

Det er bedre at give sin mening til kende efter en diskussion end før.

Læreren skal kun give sin egen mening til kende, hvis elevernes modstridende meninger behandles med respekt.

Det kan være en fortrinlig måde at bevare troværdigheden i forhold til eleverne, for de forventer ikke, at lærerne er neutrale.

Potentielle svagheder

Det kan kvæle diskussionen i klassen og afholde eleverne fra at argumentere mod lærerens mening.

Det kan få nogle elever til at argumentere stærkt for noget, som de ikke tror på, alene fordi det er det modsatte af det, læreren mener.

Det er somme tider svært for eleverne at skelne mellem fakta og værdier. Det er endnu vanskeligere, hvis den person, der udtaler sig om fakta og værdier, er den samme person, f.eks. deres lærer.

Udtalt neutralitet:

Hvor læreren påtager sig rollen som upartisk ordstyrer i en diskussion.

Potentielle styrker

Minimerer risikoen for, at læreren kommer til at påvirke eleverne med egne holdninger.

Giver alle mulighed for at deltage i fri diskussion.

Giver plads til diskussioner uden egentligt resultat, dvs. klassen kan gå videre og drøfte emner og spørgsmål, som læreren ikke har tænkt på.

Giver eleverne en god lejlighed til at opøve diskussionsfærdigheder.

Fungerer godt, hvis du har masser af baggrundsmateriale.

Potentielle svagheder

Eleverne synes måske, at det er kunstigt.

Kan skade relationen mellem lærer og klasse, hvis det ikke fungerer.

Kræver, at eleverne har kendskab til strategien fra andre områder i skolen, ellers kan det tage lang tid for dem at vænne sig til den.

Strategien risikerer at forstærke elevernes eksisterende holdninger og fordomme.

Strategien kan være vanskelig at anvende i forhold til underpræsterende elever.

Rollens som neutral ordstyrer passer ikke altid til lærerens personlighed.

Afbalanceret: Hvor læreren præsenterer eleverne for en række forskellige alternative synspunkter.	
Potentielle styrker En af de primære funktioner for lærere i samfunds- og filosofifagene er at vise, at ingen emner er sort-hvide. Strategien er nødvendig, hvis klassen har stærkt delte meninger om emnet. Strategien er mest anvendelig til emner, som der findes megen modstridende information om. Hvis gruppen ikke har en afbalanceret række meninger, er det op til læreren at sørge for, at alle aspekter kommer frem.	Potentielle svagheder Findes der overhovedet en afbalanceret række meninger? Denne strategi giver ikke udtryk for, at "sandheden" er en gråzone, som findes mellem to forskellige meninger. Afbalanceret betyder forskellige ting for forskellige mennesker – undervisning kan ikke være fri for værdier. Kan skabe meget lærerstyret undervisning – med konstant fokus på hele tiden at afbalancere.
Djævelens advokat: Hvor læreren samvittighedsfuldt antager den modsatte holdning af den, eleverne eller undervisningsmaterialet advokerer for.	
Potentielle styrker Det er en morsom strategi, og det kan være med til at få eleverne til at bidrage til diskussionen. Essentielt, når læreren har en gruppe elever, der synes at have samme mening alle sammen. I de fleste klasser er der et flertal, som har godt af at blive udfordret. Sætter gang i tingene, når diskussionen går død.	Potentielle svagheder Eleverne identificerer sig måske med læreren og det synspunkt, som denne repræsenterer. Det kan føre til bekymring hos forældrene. Strategien kan forstærke elevernes fordomme.
Allieret: Hvor læreren holder med en elev eller en gruppe elever.	
Potentielle styrker Hjælper de svagere elever eller marginaliserede grupper i klassen med at få en stemme. Viser eleverne, hvordan man kan opbygge og udvikle argumenter. Hjælper andre elever med at forstå idéer og argumenter, de måske ellers ikke ville høre. Er et godt eksempel på samarbejde.	Potentielle svagheder Andre elever føler måske, at det er en lumske måde, hvorpå læreren fremmer sine egne synspunkter. Andre elever opfatter det måske som favorisering. Giver eleverne opfattelsen af, at de ikke behøver at argumentere deres sag, fordi læreren gør det for dem.

Officiel linje:

Hvor læreren fremfører de synspunkter, de offentlige myndigheder dikterer.

Potentielle styrker

Giver undervisningen officiel legitimitet.

Beskytter læreren mod beskyldninger om partiskhed fra myndighedernes side.

Giver en ordentlig præsentation af synspunkter, som eleverne måske ikke har forstået eller har misforstået.

Potentielle svagheder

Får eleverne til at føle, at læreren kun vil høre på sig selv og ikke er interesseret i at høre deres synspunkter.

Kan få lærerne til at føle, at de kompromitterer sig, hvis de ikke er enige i de officielle synspunkter.

Der kan være modstridende officielle synspunkter fra forskellige offentlige myndigheder. Hvilke synspunkter skal læreren følge i den situation?

Det er ikke altid, at der er en officiel linje.

Man kan sagtens forestille sig, at den officielle linje ikke er i overensstemmelse med menneskerettighedslovgivningen.

Aktivitet 2.2: Perspektivskift

En af udfordringerne ved at undervise i kontroversielle emner opstår, når **eleverne er personligt berørte** af et emne, f.eks. diskussion af flygtningepolitik, når der er flygtninge i klassen. Denne udfordring bliver endnu større af, at man ikke altid ved, om der er nogen i klassen, der er berørt af emnet. En måde, hvorpå man kan reducere risikoen for at sår nogen eller få nogen til at føle sig udenfor, er at diskutere emnet ud fra et samfundsmæssigt perspektiv i stedet for et personligt. Denne teknik kaldes "afpersonalisering". I den følgende aktivitet udforsker deltagerne fordele og ulemper ved denne teknik, og hvordan den kan anvendes i praksis.

Formål

At udforske, hvordan man kan beskytte elevernes personlige følelser ved at afpersonalisere det sprog, der anvendes i diskussionen.

Resultater

Deltagerne

- Bliver bevidst om problemer, der kan opstå, når eleverne er personligt berørte af et emne

- Forstår, hvordan nogle af disse problemstillinger kan undgås ved at ændre det sprog, der anvendes til at diskutere et emne
- Kan formulere påstande om kontroversielle emner i mindre truende, samfundsmæssige vendinger

Varighed

30-50 minutter

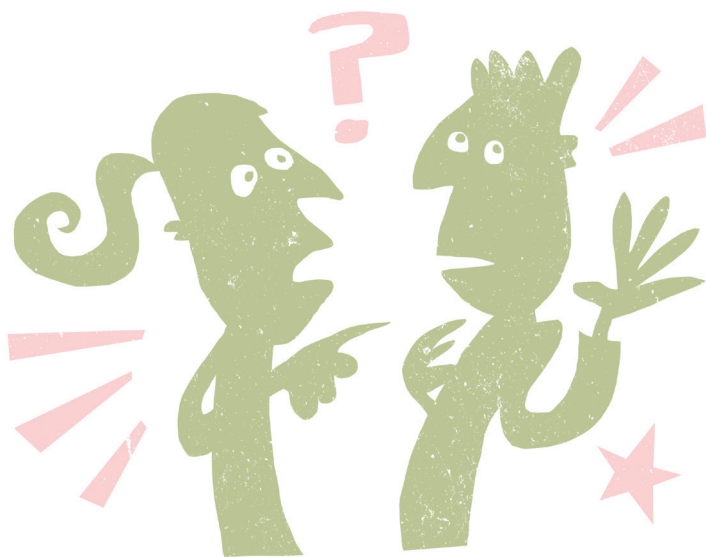
Ressourcer

Der skal bruges:

- Eksempler på "personlige" emner på papirlapper
- Eksempler på "personlige" emner omformuleret til "samfundsmæssige" påstande

Forberedelse

Lav en liste med kontroversielle emner. De spørgsmål, der stilles, skal være rettet mod eleverne selv, deres familie eller gruppe, f.eks. "Mener du, at det er en synd at være homoseksuel?" Forsøg at vælge eksempler, hvor du tror, at der er en stor sandsynlighed for at kompromittere nogle af eleverne i klassen eller på skolen. Der er eksempler

fra forskellige lande i støttematerialet nedenfor. Skriv spørgsmålene på papirlapper. Du skal bruge et spørgsmål til hver to deltagere.

Du skal også bruge to-tre eksempler på, hvordan "personlige" spørgsmål omformuleres til "samfundsmæssige" spørgsmål, f.eks.:

- "Hvad mener du om migranter?" (PERSONLIGT)
- "Hvad mener folk om migranter?" (SAMFUNDSVINKEL)
- "Hvad er din holdning til, når homoseksuelle par adopterer?" (PERSONLIGT)
- "Hvad er samfundets holdning til, når homoseksuelle par adopterer?" (SAMFUNDSVINKEL)

Fremgangsmåde

1. Introducer aktiviteten ved kort at tale om situationer, hvor elever er personligt berørt af et emne, der rejses i klassen eller i skolen. Spørg til deltagerens erfaring med dette og eventuelle problemer, de har oplevet i den forbindelse, eller situationer, hvor dette kan være et problem.
2. Understreg vigtigheden af at forsøge at beskytte de unge i denne situation. Forklar, hvad afpersonaliseringsteknikken går ud på ved hjælp af de eksempler, du har forberedt.

3. Inddel deltagerne i par, og giv hvert par et spørgsmål, de skal afpersonalisere.
4. Parrene præsenterer deres forslag for gruppen og diskuterer så mulige risici ved ikke at afpersonalisere det spørgsmål, de har fået.

Tip

Det er som regel lettest at starte med eksempler, der anvender ord, som tydeligt giver udtryk for de to perspektiver, f.eks. giver "du" eller "din" et personligt perspektiv, mens "en", "nogen" eller "samfundet" giver et samfundsmæssigt perspektiv. Derfra kan man gå videre til eksempler, hvor perspektivet er mindre udtalt, f.eks. gå fra "Mener du, at det er i orden at joke med religion?" til "Er det i orden at joke med religion?"

Variationer

I Montenegro udviklede en lærer en variant af denne aktivitet, hvor deltagerne bliver inddelt i grupper og får en liste med kontroversielle emner, f.eks. romaer, vold i hjemmet, prævention osv. På baggrund af disse emner, brainstormer grupperne på emner, som de mener har bedst af at blive afpersonaliseret, og grupperne forsøger derefter at afpersonalisere dem.

Denne variation er en tilpasning af den oprindelige aktivitet, som blev udviklet i Irland (CDVEC Curriculum Development Unit (2012) *Tackling Controversial Issues in the Classroom: A Resource for Citizenship Education*).

Diskussion

Lad deltagerne kort drøfte fordelene ved at afpersonalisere sproget i klasseværelset. Hvad mener de f.eks. er fordele og ulemper? Hvor let synes de, at det er? Mener de, at det altid er nødvendigt?

Tip

Det kan være en god idé at advare deltagerne om, at teknikken kan være nyttig i visse situationer, men at den ikke er egnet til alle situationer og ikke bør anvendes som en ufravigelig standard. Instruktører i Irland har f.eks. påpeget vanskeligheden ved at adressere emner med relation til religion eller interkulturelle forhold i Nordirland, uden at lærerne og eleverne kommer med deres personlige perspektiver fra det samfund, som de bor og er vokset op i. Endvidere kan der somme tider være god grund til at spørge om personlige følelser og meninger, f.eks. for at skabe en dybere forståelse for en række perspektiver, for at lære mere om, hvilken indflydelse kultur og historie har på, hvordan emner udvikler sig og præsenteres, for at øge empati og sikre, at diskussionen er realistisk og forankret i det virkelige liv.

Aktivitet 2.2: Støttmateriale

Eksempler på "personlige" udsagn

- Hvor mange af jer er ikke født her i landet?
- Hvad siger jeres religion om pigers skolegang?
- Er I nogensinde blevet mobbet?
- Hvad mener I er den sikreste form for prævention?
- Har I nogensinde taget ulovlige stoffer?
- Har jeres forældre nogensinde slået jer, når I har været uartige?

Aktivitet 2.3: Skolen i skovbrynet

Når et emne er ekstra følsomt, kan det være bedre at nærme sig det indirekte end at gå direkte til sagen. En måde at gøre dette på kan være at bruge en historisk, geografisk eller opdigtet parallel. Denne teknik kaldes distancering. Teknikken kan bruges til at sikre, at eksplosive emner ikke kører af sporet, og den gør det muligt for eleverne at se bort fra deres umiddelbare fordomme og antagelser og blive mere åbne over for et emnes

kompleksitet. I den følgende aktivitet udforsker deltagerne fordelene ved denne teknik ved at bruge en imaginær historie om et splittet samfund.

Formål

At udforske, hvordan man kan bruge distancering til at introducere kontroversielle emner på en mere følsom og fleksibel måde.

Resultater

Deltagerne

- Forstår formålet med distancering
- Er i stand til at anvende distanceringsteknikker i klasseværelset og i skolen

Varighed

40-50 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Kopier af historien Skolen i skovbrynet

Forberedelse

Tag kopier af historien i støtt materialet nedenfor – en til hver deltager. Du skal også forberede din egen rolle i rollespillet – hvordan vil du opmuntre deltagerne til at involvere sig, hvilke argumenter vil du bruge i rollen, hvilke spørgsmål kan du stille osv.

Fremgangsmåde

1. Stil stolene på række, de skal vende samme vej. Der skal være en gang ned midt mellem rækkerne.
2. Beskriv distanceringsteknikken, og forklar, hvorfor den er god til kontroversielle emner. Fortæl deltagerne, at de nu skal se, hvordan den fungerer i praksis.
3. Læs historien højt.
4. Deltagerne skal nu sige, hvordan de tror, det gik til, at skolen (i historien) blev brændt ned, hvem kan have gjort det, og hvad kan deres motiver have været.
5. Spørg deltagerne, om de mener, at læreren bør forsøge at genopbygge skolen.

6. Forklar, at læreren nok får brug for støtte fra begge lokalsamfund, hvis det skal lykkes at genopbygge skolen og få den til at fungere. Det bliver næppe nemt. Fortæl deltagerne, at de nu skal lave et rollespil om, hvad de tror, der vil ske, hvis læreren forsøger at genopbygge skolen.
7. Deltagerne forestiller sig, at de er deltagere i et borgermøde, som læreren har indkaldt til for at forsøge at skaffe alle borgernes støtte til en genopbygning af skolen. Deltagerne skal være lokalsamfundene: skovfolket i den ene ende af lokalet og slettefolket i den anden. Instruktøren spiller rollen som lærer og står foran.
8. Deltagerne går ind i deres roller. Instruktøren byder som lærer alle velkommen til mødet. Læreren beskriver baggrunden for mødet, forklarer, hvorfor de tilstedeværende er blevet inviteret og spørger, om de er villige til at yde den støtte, der er brug for til at genopbygge skolen igen og gøre den til en succes. Deltagerne svarer i rollen som medlemmer af lokalsamfundene på denne anmodning med spørgsmål, kommentarer osv., og rollespillet fortætter derfra. 15 minutter burde være nok, men hvis det går rigtig godt, er det en god idé at give mere tid. Til slut takker instruktøren, læreren, publikum for at have deltaget og afslutter mødet.
9. Deltagerne kommer ud af deres roller for nu at deltage i diskussionen.

Forslag

Denne aktivitet kan være særligt effektiv, hvis rollen som lærer spilles af en af deltagerne. Bemærk dog, at denne rolle er afgørende for aktiviteten, og det er bedst ikke at bede andre om at spille den, medmindre du er fuldstændigt sikker på, at de kan klare opgaven.

Diskussion

Lad deltagerne drøfte, hvad de har lært af aktiviteten. Her er nogle spørgsmål, du kan stille dem. Mener de, at øvelsen kan bruges i klasseværelset og i skolen? I bekræftende fald, hvilke(t) emne(r) kan den bruges til at introducere? Hvordan ville de komme fra denne parallel og frem til emnet? Hvad, mener de, er fordele og ulemper ved denne type aktivitet?

Undervisning i kontroversielle emner

Historier kan være en fortrinlig måde at introducere følsomme og komplicerede emner på i klasseværelset eller skolen. Men for at historien skal fungere efter hensigten, skal den ligge tæt op ad essensen i de emner, som dermed skal introduceres. Historien skal indeholde de samme synspunkter, argumenter og interesser osv. Det er ofte nemmere at opnå dette, hvis historien er skrevet specielt til formålet eller ved at tilpasse elementer i en eksisterende historie til en faktisk virkelighed.

Den historie, der anvendes i denne aktivitet, er udarbejdet i Storbritannien (Huddleston, T. & Rowe, D. (2001) *Good Thinking: Education for Citizenship and Moral Responsibility*, Volume 3, Evans: London). Oprindeligt blev den brugt til at introducere konflikter om kontrol og uddannelse, og den er efterfølgende blevet brugt til at illustrere konflikter med splittede samfund som f.eks. Nordirland og Cypern.

Aktivitet 2.3: Støttemateriale

Skolen i skovbrynet

"Engang for mange år siden var der et land, som kun var kendt for én eneste ting. Det var næsten fuldstændigt delt i to. Halvdelen af landet var dækket af tæt skov. Den anden halvdel var en næsten uendelig slette uden træer.

Skovfolket levede næsten udelukkende af træer. De fældede kæmpestore egetræer med tunge økser, brændte birkestammer til kul, og plantede nye træer til erstatning for dem, de fældede. De byggede huse af træ i lysninger i skoven og byggede altre til skovens ånder. De var frygtssomme og levede et åndeligt liv i fredelig harmoni med hinanden og naturen.

Slettefolket var bønder. De pløjede jorden, så de kunne dyrke afgrøder. Deres huse var bygget af sten. Deres gud var kornguden. Én gang om året, om efteråret, holdt de en ugelang fest for at fejre høstens afslutning. Det var en uge med masser af

mad og drikke og løssluppen opførsel.

Bortset fra handel med nødvendige varer havde de to folk ikke megen kontakt. Selvom de talte næsten samme sprog, var der alligevel mange ord og vendinger, som kun blev brugt af det ene folk. Der var heller ingen af dem, der gjorde sig den store ulejlighed for at forstå de andres måde at leve på, selvom det kunne have gavnet dem begge. Faktisk så de to samfund på hinanden med stor og gensidig skepsis. Slettefolket troede, at hvis skovfolket fik chancen, så ville de plante hele deres elskede slette til med træer. Skovfolket mente omvendt, at hvis slettefolket fik lov til det, så ville de fælde alle træerne og pløje jorden, så de kunne så afgrøder.

Der var kun få mennesker, som havde en udannelse, i landet. Både skov- og slettefolket var ekstremt fattige. De fleste tjente kun lige akkurat nok penge, til at de kunne overleve – i modsætning til menneskerne i nabolandene, som blev rige ved at

sælge mad, tekstiler og fabriksvarer.

En dag kom en ung lærer og bosatte sig i skovbrynet. Den unge mand var ganske usædvanlig, for hans mor var født ind i skovfolket, men han selv var opvokset på sletten.

Den unge lærer besluttede, at han ville bygge en skole. Det ville blive den første skole, der blev bygget noget sted i det område. På det sted, hvor skov og slette mødtes, gik den unge mand i gang med at bygge en lille skole af træ og sten.

Senere inviterede han både skovfolket og slettefolket til at komme til den nye skole med deres børn. Forældrene var i første omgang ikke meget for det, især ikke skovfolket. Men flere af dem ville dog gerne sende deres børn i skole og betale det beskedne honorar, som læreren bad om, således at skolen kunne åbne.

I den første uge snakkede slettebørnene og skovbørnene stort set ikke sammen. Skovbørnene holdt sig for sig selv og nægtede at have noget med de andre børn at gøre, både i klasseværelset og på legepladsen. Slettebørnene gav skovbørnene øgenavne og udfordrede dem i slåskampe.

I den anden uge kom der en række klager fra forældrene, som alle beskyldte læreren for at favorisere børnene fra den anden gruppe.

I den tredje uge så det ud til at være blevet lidt bedre. Slettebørnene virkede mindre aggressive, og skovbørnene var mere villige til at snakke.

I den fjerde uge blev skolen brændt ned til grunden

...

Aktivitet 2.4: I andres sko

Børn og unge har en naturlig tendens til at fokusere på én side af en situation. Det betyder, at de har **vanskeligt ved at forstå andres synspunkter**. Evnen til at se alternativer vokser med alderen, men den drukner ofte i sociale og kulturelle normer eller bliver ikke ordentligt udviklet på grund af manglende livserfaring. Omvendt er kontroversielle emner som regel flerdimensionelle. At hjælpe børn og unge til at identificere og forstå alternative synspunkter er et vigtigt element i undervisningen i kontroversielle emner. I den følgende aktivitet udforsker deltagerne måder, hvorpå man kan hjælpe eleverne til at se emner fra flere forskellige sider.

Formål

At udforske måder, hvorpå man kan hjælpe eleverne til at se emner fra flere forskellige sider.

Resultater

Deltagerne:

- Forstår kontroversielle emners flerdimensionelle beskaffenhed
- Forstår, hvorfor eleverne somme tider har svært ved at se og forholde sig til andres synspunkter
- Kender teknikker, der kan hjælpe eleverne til at

se emner fra flere forskellige sider

Varighed

30-40 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Rollekort med form som fodaftryk

Forberedelse

Klip nogle blanke kort i facon som et fodaftryk (1:1) eller brug skabelonen i støttematerialet. Du skal bruge ét til hver deltager og nogle ekstra.

Vælg et kontroversielt emne og introducer det som et spørgsmål, f.eks. "Hvad mener du, regeringen burde gøre ved religiøs ekstremisme?" (Frankrig) eller "Synes du, at "fracking" efter olie burde være tilladt i det nordlige England?" (Storbritannien). Vælg et spørgsmål, som, du er rimeligt sikker på, vil splitte deltagerne. På de ekstra fodaftryk skriver du forskellige svar på spørgsmålet, helst svar,

du mener, at deltagerne ikke selv vil give udtryk for – ikke mere end to-tre sætninger.

Metode

1. Stil stolene i en stor rundkreds, brug hele lokalet, og læg et "fodaftryk" på hver stol.
2. Stil det spørgsmål, du valgte tidligere, og bed deltagerne skrive deres svar på kortet uden at snakke sammen – kun to-tre sætninger.
3. Saml alle kortene ind, bland dem og læg dem med forsiden nedad på gulvet midt i lokalet – tilføj de ekstra kort, du lavede tidligere.
4. Deltagerne vælger nu hver et tilfældigt kort og læser det for sig selv i stilhed.
5. Bed en frivillig om at rejse sig op, finde en plads i lokalet og læse meningen på kortet op.
6. De andre deltagere kigger på meningen på deres kort, og hvis den er helt den samme, går de hen og stiller sig ved siden af den frivillige.
7. Endnu en frivillig læser sit kort op og finder en plads på gulvet, alt efter hvor meget denne mening ligner den første – jo mere de ligner hinanden, jo tættere på den anden skal han/

- hun stå – jo mere forskellige, jo længere væk.
8. Gentag denne proces, indtil alle står op.
 9. Deltagerne ser nu rundt på fordelingen af meninger i lokalet. Derefter sætter de sig igen, klar til diskussion.

Tip og variation

Denne aktivitet fungerer bedst, hvis der allerede er gjort et forarbejde i forhold til det emne, der skal drøftes. Så er deltagerne "varmet op".

Der er mange andre aktiviteter, som også kan hjælpe eleverne med at sætte sig i andres sted, f.eks. rollespil, simulering eller formelle debatter.

Den aktivitet, vi har valgt, er tilpasset fra en, som er udviklet i Irland (CDVEC Curriculum Development Unit (2012), Tackling Controversial Issues in the Classroom).

Diskussion

Lad kort deltagerne diskutere, hvad de har lært af aktiviteten, f.eks. hvad de lærte om det pågældende emne? Fik det nogen af dem til at ændre mening? Kunne de gentage denne aktivitet i skolen? Hvad er fordele og ulemper? Har deltagerne nogen andre aktiviteter som denne, de gerne vil fortælle om?

Aktivitet 2.4: Støttemateriale

Skabelon til fodaftryk

Aktivitet 2.5: Dialogcafé

En af de største udfordringer ved at undervise i kontroversielle emner er, at emnerne er så komplekse. Det virker til at kræve en specialviden og ekspertise, som de færreste lærere har, at tage sådanne emner op, hvis det overhovedet skal give mening at gøre det i klasseværelset eller i skolen. Denne viden kan det være både svært og tidskrævende at skaffe. Og endnu vanskeligere bliver det, hvis emnet er aktuelt og stadig under udvikling. **Manglende troværdige og objektive informationer** er noget af det, som bekymrer lærerne mest ved kontroversielle emner. I den følgende aktivitet udforsker deltagerne, hvordan kollektive problemløsningsaktiviteter kan bruges til at introducere kontroversielle emner på en sikker måde uden behov for omfattende baggrundsinformationer. Kollektiv problemløsning vender den traditionelle undervisningsstrategi på hovedet – i stedet for at det er læreren, der giver eleverne informationer, beder eleverne hinanden om informationer eller råd til, hvordan de finder informationer.

Formål

At udforske, hvordan kollektiv problemløsning kan gøre det muligt at introducere kontroversielle

emner i klasseværelset eller i skolen på en objektiv og retfærdig måde, når der mangler baggrundsinformationer.

Resultater

Deltagerne:

- Forstår konceptet kollektiv problemløsning
- Forstår de potentielle gevinster ved denne metode
- Kan anvende teknikker til kollektiv problemløsning i klasseværelset og i skolen

Varighed

30-40 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Billeder, der illustrerer et kontroversielt emne
- Flipoverpapir

Forberedelse

Vælg et nyligt kontroversielt emne, og find nogle billeder, der illustrerer det – billeder fra aviser, internettet, tegneserier osv. Denne aktivitet skal udføres i små grupper, så du skal bruge ligeså mange billeder som antallet af grupper, du vil lave. Lim hvert billede fast midt på et stykke flipoverpapir.

Metode

1. Stil stolene omkring borde, der kan bruges til arbejde i små grupper. Læg et stykke flipoverpapir med billede på hvert bord.
2. Inddel deltagerne i små grupper, og skitser kort det emne, du har valgt, de skal arbejde med.
3. Grupperne drøfter billedet på deres bord. På flipoverpapiret skriver de eventuelle spørgsmål, det giver anledning til.

Forslag

De "6 HV-spørgsmål" er en nyttig teknik her. Den bruges i Storbritannien til at hjælpe unge med at formulere spørgsmål. Læreren siger, at hvert spørgsmål, eleverne formulerer, skal begynde med et af følgende ord: **Hvad? Hvornår? Hvor? Hvem? Hvordan?** eller **Hvorfor?**

4. Efter to-tre minutter flytter grupperne hen til et nyt bord, hvor de drøfter de spørgsmål, som den tidligere gruppe har stillet og forsøger at komme med nogle svar, som de skriver ved siden af spørgsmålene på flipoverpapiret. Grupperne kan også tilføje flere spørgsmål, hvis de har lyst til det.
5. Grupperne flytter igen og gentager processen. Dette gør de, indtil alle har siddet ved alle borde.
6. Deltagerne går rundt omkring i lokalet og læser spørgsmål og svar på hvert bord.
7. Spørg, hvad de synes, denne aktivitet har lært dem om emnet. Føler de, at de har fået udvidet deres forståelse for emnet? Hvor vil de gerne gå videre?

Diskussion

Lad kort deltagerne drøfte brugen af kollektiv problemløsning som hjælp i undervisningen i kontroversielle emner, f.eks. hvad ser de som fordele og ulemper? Kunne de genskabe dialogcaféen i skolen? I bekræftende fald, hvordan ville de følge op på aktiviteten? Har de nogen andre aktiviteter, de gerne vil fortælle om?

Variationer

"Stille diskussioner" er en aktivitet, der ligner dialogcaféen, og som kan bruges til samme formål. Læreren finder på en række spørgsmål til et emne og skriver hvert spørgsmål på et stykke flipoverpapir. Papiret placeres strategisk på en række borde, der står rundt omkring i lokalet, og eleverne bevæger sig rundt og skriver svar på spørgsmålene i stilhed. De læser dernæst andres svar, skriver modsvar osv.

Variationer over disse to aktiviteter har været brugt i skoler i Storbritannien i undervisningen omkring urolighederne i London i 2010.

Aktivitet 2.6: Forumteater

Lærerne kan ikke kontrollere alt, hvad der sker i klasseværelset eller i skolen. Uanset hvor omhyggeligt en time forberedes, er der altid en risiko for, at læreren bliver bragt i **forlegenhed på grund af ufølsomme bemærkninger fra eleverne** i eller uden for timerne. I den følgende aktivitet udforsker deltagerne forskellige måder, hvorpå de kan reagere på den type bemærkninger. De inspireres også til at overveje, hvilken rolle klasse- og skoleregler spiller i forhold til at skabe en stemning, som både reducerer forekomsten af ufølsomme bemærkninger og hjælper lærerne med at håndtere dem, hvis de opstår.

Formål

At se på, hvordan man kan håndtere ufølsomme bemærkninger fra eleverne og på, hvilken rolle klasse- og skoleregler spiller i forhold til at skabe et klima, som både reducerer forekomsten af ufølsomme bemærkninger og hjælper lærerne med at håndtere dem, hvis de opstår.

Resultater

Deltagerne:

- Kan håndtere ufølsomme bemærkninger fra eleverne med selvsikkerhed og effektivitet

- Forstår, hvordan de rette klasse- og skole-regler og det rigtige klima kan hjælpe med dette
- Anerkender værdien af skolens regler i forhold til at skabe støttende skoleværdier

Varighed

25-30 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Kopier til uddeling med typiske eksempler på ubehagelige bemærkninger fra elever

Forberedelse

Find på to eller tre eksempler på den type ufølsomme bemærkninger, som elever kan finde på at komme med i forbindelse med kontroversielle emner, både i og uden for klassen, f.eks. at spørge læreren "Er du bøsse?" (Montenegro), eller at sige "Pakier er alle sammen ens" (Storbritannien). Der findes flere eksempler fra andre lande i kopimaterialet i støttematerialet nedenfor.

Metode

1. Introducer problemet med ufølsomme bemærkninger fra eleverne ved hjælp af enten eksemplerne i uddelingskopierne eller dem, du selv forberedte tidligere. Deltagere med personlige erfaringer på området kan selv komme med eksempler, hvis de har lyst. Tal kort om vanskelighederne ved at reagere på denne type bemærkninger, og risikoen ved ikke at reagere eller reagere på en uheldig måde.
2. Vælg tre frivillige, som skal spille lærere. Deres rolle bliver at reagere på ufølsomme bemærkninger fra eleverne. Bed dem gå uden for lokalet og blive udenfor, indtil du kalder dem ind.
3. Resten af deltagerne bliver i lokalet og spiller rollen som elever.
4. Bed dem i lokalet om enten at vælge nogle eksempler fra materialet eller brainstorme på

deres egne eksempler på den type ufølsomme bemærkninger, som lærere somme tider bliver mødt med – enten som påstande eller spørgsmål.

5. Den første "lærer" kaldes ind i lokalet og reagerer på et af eksemplerne/en af "elevernes" påstande/spørgsmål.
6. De andre to "lærere" kaldes ind en ad gangen, og de reagerer hver især på samme påstand/spørgsmål.
7. "Eleverne" sammenligner de tre reaktioner og drøfter, hvilken, de synes, er bedst. De kan dernæst komme med deres eget forslag, hvis de synes, de har et bedre.
8. Gentag processen flere gange med forskellige påstande/spørgsmål.

Diskussion

Lad kort deltagerne drøfte, hvad de har lært af aktiviteten, f.eks. hvilke reaktioner de synes, er mest effektive. Har de selv forslag til teknikker? Hvordan ser de eventuelle klasse- og skole-regler og stemningens bidrag til dette? Ville de ønske, at denne type situation var beskrevet i skolens almindelige regler? Har de nogen erfaring med dette?

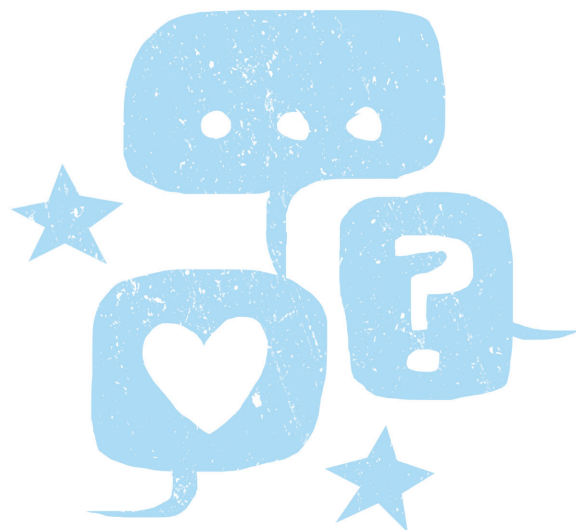
Aktivitet 2.6: Støttemateriale

Eksempler på kontroversielle kommentarer eller spørgsmål, der kan starte diskussionen Instruktørerne bør vælge dem, der er bedst egnede i betragtning af de lokale omstændigheder:

- "Jeg hader udlændinge – der er alt for mange af dem, og de tager vores arbejde."
- "Kan vi snakke om lesbiske i næste uge?"
- "Du holder bare altid med pigerne i klassen, hva'!"
- "Skal du nu igen i denne time fortælle os, hvad vi skal mene?"
- "Hvad er der galt med at være racist? Min far siger, at han er racist."
- "Det hjælper ikke at spørge de fede unger om at spise sundt."
- "Skulle vi ikke få en nationalist til at holde

foredrag for klassen til en forandring?"

- "Det er vores menneskeret ikke at sige vores mening, hvis vi ikke vil."
- "Er du bøsse? Det må du næsten være, du snakker altid om dem."
- "Hvem stemmer du på til næste valg?"
- "Du tager aldrig stilling, når vi diskuterer noget. Har du ikke nogen mening om noget?"
- "Det er da ok at være sexistisk – se bare på, hvad der findes i medierne og på internettet."
- "Rektor snakker om demokrati på skolen, men han bruger det meste af sin tid på at opføre sig som en tyrant, og lærerne gør ikke noget ved det."
- "Her i klassen tror vi, at du er kommunist i hemmelighed, og at du burde indberettes til myndighederne."
- "Du giver os aldrig lov til at diskutere "rigtige problemer" i lokalsamfundet, fordi du er bange for, hvad de lokale politikere vil sige, hvis de finder ud af det."
- "Vi bliver som de unge spurgt til råds af de voksne om mange ting, men de lytter aldrig rigtig til, hvad vi siger, og hvilke ændringer vi ønsker."

Afsnit 3 – Refleksion og evaluering

Trådene samles

i afsnit 3 begynder deltagerne at **planlægge**, hvad de vil gøre, når de er tilbage i klasseværelserne på skolen. De **tænker** på grundene til at undervise i kontroversielle emner og **overvejer målene** for undervisning og læring på dette område. Endelig **reflekterer** de over uddannelsespakken som helhed, det bidrag den har givet til deres faglige udvikling, og hvordan de kan bygge videre på deres **læring i fremtiden**.

Aktivitet 3.1: Snebold

At undervise i kontroversielle emner handler om mere end at give eleverne en mulighed for at lukke damp ud i et kontrolleret miljø, selvom dette i sig selv kan være vigtigt. Det handler primært om at lære – om værdikonflikter og interessekonflikter og om hvordan man løser dem. Som i alle andre aspekter af læremidlerne, er det det, som eleverne skal få ud af at lære, som bestemmer, hvilke metoder der anvendes, og hvordan de skal implementeres. I den følgende aktivitet reflekterer deltagerne over **målene med at undervise i kontroversielle emner**, dvs. de kompetencer, der skal udvikles – ved hjælp af en "snebold"-aktivitet.

Formål

At reflektere over målene for undervisning i kontroversielle emner

Resultater

Deltagerne:

- Forstår læringsmålenes vigtighed
- Kan identificere passende læringsmål for undervisningen i kontroversielle emner

Varighed

25 minutter

Metode

1. Introducer aktiviteten ved at forklare målenes rolle for undervisning og læring, og hvor vigtigt det er at have en klar idé om de resultater, man ønsker. Fortæl deltagerne, at denne næste øvelse er udformet til at hjælpe dem med at få klarhed over deres egen forståelse af målene med at undervise i kontroversielle emner.
2. Inddel deltagerne i grupper af fire.
3. Grupperne diskuterer, hvordan de vil forklare formålet med at undervise i kontroversielle emner for en gruppe 14-årige elever. Dette bør tage tre-fire minutter.
4. To medlemmer fra hver gruppe forlader gruppen og slutter sig til en anden gruppe. De deler idéer fra deres tidligere diskussioner og bygger videre på dem med henblik på at raffinere deres svar på opgaven. Dette bør også tage tre-fire minutter.
5. Processen gentages, så længe tiden tillader det, eller indtil alle deltagerne har været i gruppe sammen.
6. Stil stolene i en rundkreds til diskussion.

Tip

Det kan være en hjælp at vælge alderen på eleverne i opgaven, så den svarer til de flestes erfaring. Men uanset, hvad du vælger, skal den være den samme for alle.

Diskussion

Lad deltagerne drøfte, hvad de har lært af denne aktivitet, f.eks. har den hjulpet med at klarlægge deres mål? Er der forskel på langsigtede og kortsigtede mål? Hvilke elevkompetencer føler de, at de bør udvikle? Er det vigtigt for dem at forsøge at få eleverne til at ændre holdning til emner?

Aktivitet 3.2: Timeplan

Efter at have udforsket og reflekteret over størstedelen af dette aktivitetsprogram får deltagerne nu mulighed for at **omsætte deres læring i praksis**.

Formål

At omsætte læringen fra aktivitetsprogrammet i praksis.

Resultater

Deltagerne:

- Har udarbejdet en skitse til en undervisningstime i et kontroversielt emne efter eget valg

Varighed

20 minutter

Metode

1. Deltagerne vælger hver et kontroversielt emne og begynder at planlægge, hvordan de vil undervise eleverne i emnet, når de er tilbage på skolen. De laver en skitse til en plan for en times undervisning ved hjælp af en eller flere af de teknikker eller læringsaktiviteter, som de har gennemgået i aktivitetsprogrammet. Deltagerne kan gøre dette individuelt eller i små grupper. Det bør tage ca. 15 minutter.
2. Saml igen deltagerne i ca. 5 minutter for at se

på eventuelle spørgsmål, som denne aktivitet har givet anledning til.

Aktivitet 3.3: Feedback

Feedback fra deltagerne er med til at **forbedre den måde, hvorpå aktiviteterne implementeres i fremtiden**. Feedback får også deltagerne til at reflektere over generelle problemer, som aktiviteterne har anskueliggjort, samt **føle, at de har givet et personligt bidrag til aktivitetsprogrammet**. Feedbacken gives ved en kort skriftlig aktivitet, hvor deltagerne kan dele deres oplevelser af at deltage i programmet med instruktøren.

Formål

At give deltagerne en mulighed for at dele deres oplevelse af at deltage i programmet med instruktøren.

Resultater

Instruktøren:

- Bliver opmærksom på, hvordan aktiviteterne kan forbedres i fremtiden

Deltagerne:

- Føler, at de har givet et personligt bidrag til aktivitetsprogrammet

Varighed

5 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Papir og kuverter

Metode

1. Deltagerne får hver et stykke papir og en kuvert.
2. De skriver et kort brev til instruktøren, hvor de nævner eventuelle spørgsmål eller tanker, de har i forbindelse med deres deltagelse i uddannelsen. De kan også skrive eventuelle spørgsmål til instruktøren.

3. Hvert brev lægges i en kuvert, som gives til instruktøren.
4. Instruktøren besvarer brevene, efter dette uddannelsesprogram er slut, enten individuelt, samlet eller en kombination.

Forslag

Hvis der er tid til det, kan det være en god idé for instruktøren at åbne et par af brevene og læse dem op for gruppen, samtidig med at han/hun besvarer eventuelle spørgsmål, de måtte indeholde.

Aktivitet 3.4: Fantastræ

Ud over at give feedback på aktiviteterne er det vigtigt, at deltagerne også til sidst får mulighed for at reflektere over, hvad de har lært, og hvad de nu skal gøre, før de kan omsætte det hele i praksis i skolen. "Fantastræet" er en enkel aktivitet, som gør det muligt for deltagerne at reflektere over deres faglige udvikling efter at have deltaget i uddannelsesprogrammet.

Formål

At give deltagerne mulighed for at reflektere over deres faglige udvikling efter at have deltaget i uddannelsesprogrammet.

Resultater

Deltagerne:

- Bliver opmærksomme på, hvad de har lært i programmet, og hvad de har brug for for at kunne omsætte deres læring i praksis, når de er tilbage i klasseværelset og skolen

Varighed

10 minutter

Ressourcer

Der skal bruges:

- Et stort stykke flipoverpapir med omridset af et træ
- Post-it-notes – orange, grønne og gule

Forberedelse

Tegn omridset af et træ med masser af grene på et stort stykke flipoverpapir.

Metode

1. Deltagerne skriver kommentarer i forbindelse med idéer, teknikker og læring, som de har fået ud af uddannelsesprogrammet, på post-it-notes i forskellige farver og sætter dem fast på træet på følgende måde:

Orange: Kommentarer vedrørende idéer, teknikker, læring, som de har fået ud af at deltage, og som de er klar til at bruge, når de

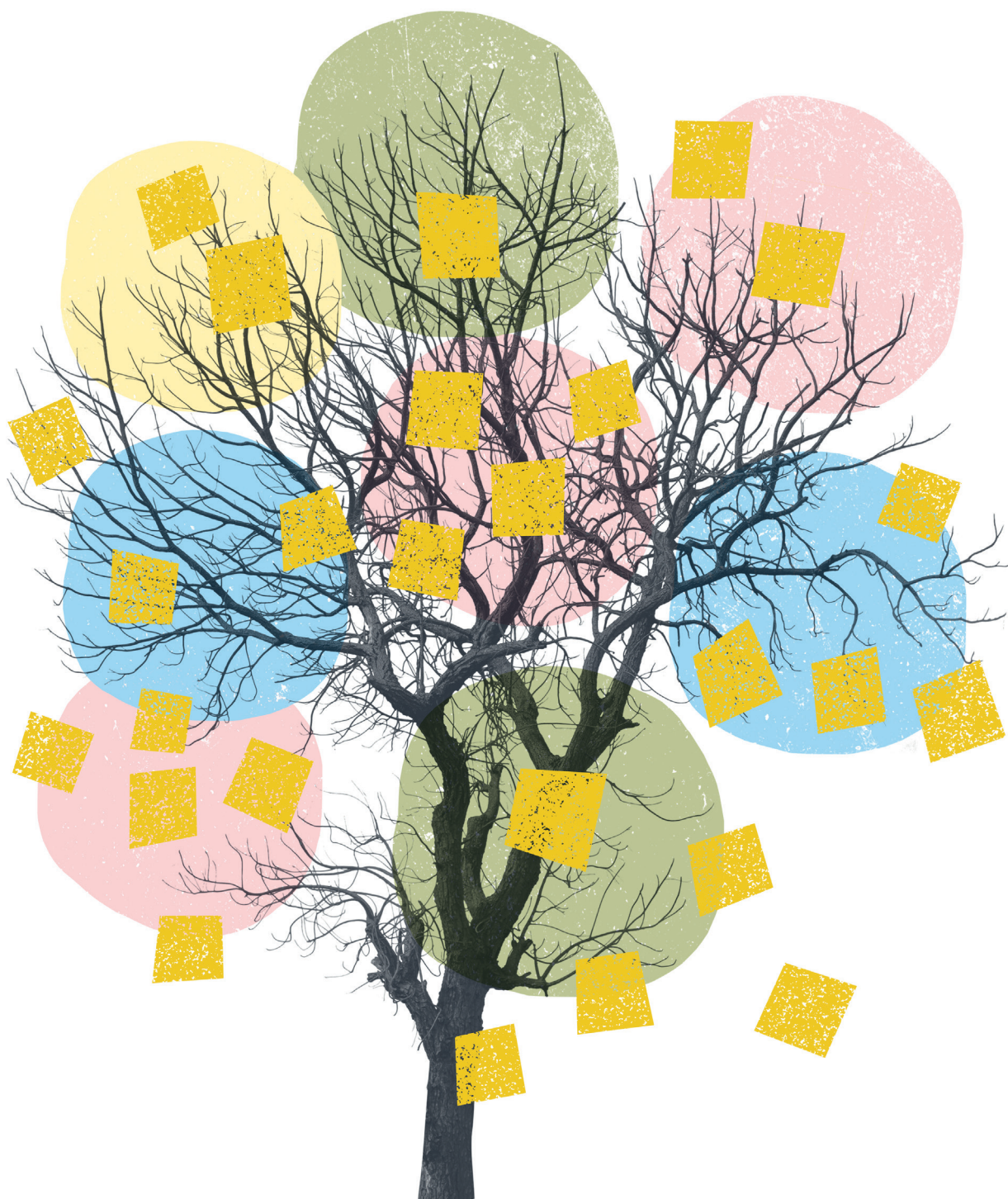
kommer tilbage til deres klasseværelser og skoler.

Grøn: Kommentarer vedrørende idéer, teknikker og læring, som de har fået ud af at deltage, og som stadig er "rå" og kræver yderligere refleksion og modning, før de vil kunne bruge dem i klasseværelset eller i skolen.

Gul: Kommentarer vedrørende idéer, teknikker og læring, som de har fået ud af at deltage, som befinder sig et sted **mellem at være modne og klar til brug** og "rå", og som de stadig føler, at de skal reflektere mere over, før de kan bruge dem.

Aktivitet 3.4: Støttmateriale

Fantasitræet – før

Aktivitet 3.4: Støttemateriale
Fantasitræet – efter

